

Duplum

N. REEK

KINDRALMAJOR

JUHI OTSUS

JA SELLE

KUJUNEMINE

90200

E-13509211

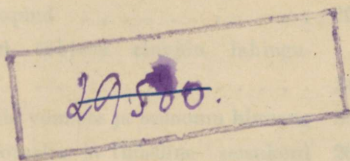
JUHI OTSUS

JA SELLE

KUJUNEMINE

N. REEK

KINDRALMAJOR

TALLINN, 1937

SÕJAVÄGEDE STAABI VI OSAKONNA VÄLJAANNE

2

A-13509

Riigi trükikoja trükk.

SISUKORD.

	Lk.
Eessõna	5
I. Üldalused	7
II. Ülesande analüüs	10
1. Tegevuse iseloom vaenlase suhtes	11
2. Tegevuse konkreetsed piirid ajas ja ruumis	11
3. Alluva üksuse osa manöövri tervikus	11
4. Erilised nõuded täitmisiiside ja abinõude kasutamise kohta	15
III. Oma jõudude analüüs	16
1. Oma tule tugevus	17
2. Oma elavjõu lahinguväärtus	21
a) väljaõppe tasapind	22
b) alalise kaadri tähtsus elavjõu lahinguväärtuses	24
c) alluvate juhtide võimete ja iseloomu hinnang	26
d) meeskonna moraalne ja füüsiline seisukord	26
e) meeskonna sõjaline harjumus	29
3. Oma jõudude valmisolek tegevuse algamiseks	29
IV. Maastiku analüüs	31
1. Maastik ja jalaväe tuli	32
2. Maastik ja suurtükitali	42

	Lk.
3. Maastik ja soomusmasinad	43
4. Maastik ja lennuvägi	45
5. Maastik ja sõjagaas	48
6. Maastik ja aastaajad	49
7. Maastik ja ööpäeva-aeg	50
8. Maastik ja kindlustustööd	53
9. Maastik ja liikumistingimused	54
10. Kokkuvõte maastiku analüüsist	54
V. Vaenlase analüüs	56
VI. Otsuse elementide hinnangu kokkuvõte ja otsus	69
1. Üldalused	69
2. Olukorra süntees	71
3. Otsus	74
a) mulje vaenlasest	74
b) manöövri-idee	75
c) jõudude jaotus ja ülesanded	77
d) vajalised luureandmed	82
4. Käsk	82
Lõppsõna	85

E E S S Ō N A.

Esitatav teos „Juhi otsus ja selle kujunemine“ on tõekspidamiste ja kogemuste viili. Kaks sõda—Maailma- ja Vabadussõda, sõjamängud, juhtide välisõidud, taktikalised õppused maastikul kui ka manöövrid on nende tõekspidamiste ja kogemuste algallikaks. Teoreetilised ja ajaloolised uurimused on olnud valgusallikaks kogemuste hinnangul ja tõekspidamiste kujundamisel.

Välisõitudel, manöövritel jne. on korduvalt pidevat tähelepanu köitnud need raskused, mida esitab otsuse kujundamine mõistusetööle. See asjaolu ja veel enam see teadmine, et sõdade kogemusi omav põlv kaob, on olnud käskivaks teguriks kirja panna uurimuste ja kogemuste põhjal hangitud ja kontrollitud tõekspidamised otsuse ja selle kujunemise alal, et sellega olla abiks neile, kellel puuduvad sõjakogemused ja ühtlasi anda mõistusetööle meetod, mida mööda käies sõjalise tegevuse raskes olukorras võib loota kergendada otstarbekohase otsuse kujunemist. Kuna juhi looming kuulub kunsti ja

mitte täpsa teaduse valdkonda, siis ei anna käesolev töö mitte mingisugust võiduresepti, vaid ainult meetodi mõistusetööle loominguks.

Käesoleva töö algkujul valmis 1926. a. sügisel; 1927. a. meie sõjaasjanduslik ajakiri „Sõdur“ avaldas ta oma kaasandena. Kümme aastat on kõne all olev töö oma algkujus püüdnud teenida meie ohvitserkonda tema ettevalmistuses. Selle 10 a. ajavahemikul on aga relvatehnika areng tunduvalt mõjutanud tegevuse tingimusi. See asjaolu ja ühtlasi ka tunduv vajadus ning kohustus edasi anda kogutud varasid sundiski ette võtma teise väljaande avaldamist, viies esimesse töösse parandusi ja täiendades seal ilmnenuid mõningaid lünki. Lootus, olla kasulik, ja kohustus, olla alati teenistusvalmis nooremaile, olidki selleks tõukejõuks, mis kandsid teose ümbertöötamist.

5. märtsil 1937.

Autor.

I. Üldalused.

Jälgides inimkoondise teadlikku tegevust ükskõik millisel alal, näeme, et inimkoondise iga teadlik ning kaalutud tegevus algab ja peagu igakord ka lõpeb selle koondise tegevust juhtiva isiku otsuse kohaselt. Iga sellise otsuse eel, s. o. enne kui kujuneb kandev, juhtiv mõte, toimub otsusetegija mõistuses kaalumisprotsess. Otsusetegija kaalub kuidas läbi viia kõige kasulikumalt ja hõlpsamalt temale antud või tema enda poolt ülesseatud ülesannet. Selleks otsusetegija peab endale selgesti ette kujutama neid tulemusi, mida tahetakse kätte saada antud ülesandega, peab kaaluma tegevuse läbiviimise tehnilist külge ja uurima soodustavate ja takistavate elementide mõju kavatsetavale tegevusele.

Otsus on sõjalise tegevuse juhtimise tähtsaim osa. Juhtimise kunst seisabki otsuse võtmises ja õige silmapilgu äratundmises, mil tuleb võtta uus otsus.

Otsustamine kuulub juhi kompetentsi. Ainult juht on õigustatud tegema otsust, kusjuures seda õigust ta peab tarvitama täies ulatuses

kui kõrgeimat prerogatiivi, sest tegevusetus on suurem viga kui eksitus. Tehtud otsuse eest kannab vastutust ainult juht.

Sõjalises tegevuses ei ole kahte teineteisega sarnast olukorda. Seepärast otsused sõjalise tegevuse alal peavad olema vabad šabloonist ja skemaatilisusest. Teiselt poolt aga sündmused arenevad kiiresti, mistõttu sõjalise tegevuse juhtimiseks tuleb arendada otsustamiskiirust, kusjuures otsused peavad olema painduvad ja kergesti kohandatavad muutlikule olukorrale; otsused peavad olema konkreetset ja elustatud vanakumata tahtest, olles vabad igasugusest abstraktsusest.

Otsus inimkoondise teadliku tegevuse, eriti aga sõjalise tegevuse juhtimiseks peab rajanema realiteedile. Mida selgemalt, elavamalt ja kiiremalt vastav juht suudab luua endale realiteedipilti sõjalise tegevuse olukorrast, seda kõrgemaks tuleb pidada tema andekust ja otsustamisvõimet.

Järelikult iga sõjalist olukorda tuleb hinnata omaette, sõltuvalt antud ülesandest ja võtta kiiresti otsus. Šablooniline talitamine on hukka mõistetud suurte sõjakunstimeistrite poolt. Kiireks otsustamiseks ja šabloonist hoidumiseks ei ole valemeid ega reegleid, sest sõda kuulub kunsti ja mitte täpsate teaduste valdkonda. Kuid lihtsad elukogemused näitavad, et tuntud rada mööda käiakse julgemalt ja kiiremalt kui tundmatul, eriti aga öösi. Ja sõjalise tegevuse olukord? Sõjalise tegevuse olukorras on just palju tund-

matut, saladuslikku. Kuid otsus tuleb võtta kiiresti! Sellises olukorras otsusevõtmisel peale teadmiste ja praktika on vaimse töö kindel meetod juhi parimaks kaaslaseks. Meetod annab selgeid kujutlusi realiteedist, vabastab juhi otsuse šabloonist, tagab selle otstarbekohasust, toob ühtlust mõtlemisviisi ning annab alalise praktika juures vajalist kiirust otsuse võtmisel. Praktiliste harjutustega taktikaliste ülesannete lahendamisel kaardil ja maastikul või manöövritel tuleb end järjekindlalt harjutada otsusevõtmises, et otsusevõtmise meetod looks meie mõistuses midagi „intellektuaalse automaatsuse“ taolist, et ta kujuneks meie „vaimu refleksiks“, s. o., et otsusevõtmise meetod oleks meile hästi tuntud kõnnitee.

Millised on need alused või tegurid, milledele tugineb sõjaline otsus!

Juhi otsuse aluseks on ülesanne ja olukord. Olukorra moodustavad:

- ülesande täitmiseks käsutada antud või käsutuses olevad jõud ja abinõud, s. o. oma jõud;
- maastik ühes ilmastiku ja aja tingimustega ja
- vaenlane.

Need on juhi otsuse tähtsamad ja ühtlasi muutlikud tegurid, millede õigest analüüsist oleneb väga suurel määral otsuse vastavus ülesandele ja olukorrale.

Meid huvitavate küsimuste uurimiseks käsitleme käesolevas töös järgmist meetodit. Kõigepealt võtame uurimisele ülaltähendatud tegurid toodud järjekorras. Sealjuures püüame näidata, kuidas juht loob

endale pildi ülesandest ja olukorra elementidest ning kuidas ta selles pildis ära määrab otsusevõtmiseks tarvilised põhijooned. Piirdudes ainult ja üksnes sellega, ei oleks olukorra uurimine aga täielik. Seepärast, kui olukorra põhijooned on selgitatud, püüame neid grupeerida ja kokku võtta otsustamiseks kõlvulisse vormi, s. o. pärast olukorra elementide analüüsimist on tarvis teha süntees otsusevõtmiseks kõlvulisel kujul.

II. Ülesande analüüs.

Kõrgemalt juhatuselt saadud ülesanne on otsuse esimene ning tähtsam element, ta on otsuse peamine alus.

Ülesanne on vastuvaidlematu ning absoluutne kohustus; kogu mõistus, samuti kõik hingelised ja füüsilised jõud tuleb rakendada ülesande läbi viimiseks. Siit on selge, et otsusevõtmisel tuleb alata ülesande süvendatud uurimisega. Sõdade ja manöövrite kogemused näitavad väga ilmekalt, et suurem osa eksimusi ülesande täitmisel on tingitud sellest, et ülesandest pole selgesti aru saadud või pole teda küllaldaselt silmas peetud.

Ülesanne määrab harilikult:

- tegevuse iseloomu vaenlase suhtes;
- tegevuse konkreetsed piirid ajas ja ruumis;
- alluva üksuse osa manöövri tervikus ja
- erilised nõuded täitmisviiside ja abinõude kasutamise kohta.

1) *Tegevuse iseloom vaenlase suhtes.*

Vaenlase suhtes meie tegevus võib avalduda pealetungis või kaitsele asumises, rännakus kohtamiseks vaenlasega või taandumises.

Nii lihtis kui see küsimus ka ei näi olevat, on praktikas siiski ette tulnud eksimusi just selle tõttu, et tegevuse iseloomu vaenlase suhtes pole küllaldasel määral silmas peetud või sellest aru saadud.

2) *Tegevuse konkreetsed piirid ajas ja ruumis.*

Tegevuse konkreetseid piire ajas ja ruumis võidakse määrata ülesandega, näit. teatud kellaajaks välja jõuda või oma alla võtta kättenäidatud maastikuese (teedesõlm, asula, mets jne.), positsioon, või vastu panna määratud ajani teatud suunas või joonel.

Neid aja ja ruumi konkreetseid piire tuleb uurida suurima tähelepanelikkusega, sest iga üksuse tegevus on osa tervikust ja mõne üksuse poolt temale määratud aja ja ruumi piiridest mittekinnipidamine võib tihti avaldada takistavat mõju või isegi halvata naaberüksuse tegevust. Nii, näiteks, hiline mine teatava joone või maastikueseme oma alla võtmises võib sageli muuta naabruses oleva üksuse seisukorra katastroofiliseks, samuti tegevuseks määratud ruumi piiride ületamine võib takistada naaberüksuse tegevuse arenemist ja seda viia seisakuni.

3) *Alluva üksuse osa manöövri tervikus.*

Õige arusaamine oma tegevusosast terviku tegevuses on parim abinõu eksituste ärahoidmiseks

ülesande täitmisel. Puudulik arusaamine sellest tegurist on põhjustanud nii sõja- kui rahuaja praktikas sageli raskeid täitmisvigu. Sõjaline olukord võib areneda kiiremalt või aeglasemalt kui oli ette nähtud. Uued, ootamatud sündmused võivad üles kerkida. Nii täppis kui ülesanne ka ei oleks, ei saa see ette näha kõiki võimalikke sündmusi ja olukorra muudatusi. Järelikult võib ette tulla juhtumeid, mil tegevuseks saadud ülesanne ei ole enam küllaldane alluvale juhile uute otsuste võtmiseks. Kuid tegevuses ei tohi tulla seisakut! Ülesanne on permanentne kohustus. Teda tuleb täita ka muutunud olukorras, kuid vastavalt manöövri üldeesmärgile. Kui olukord ülesande täitmisele ette vee-retab möödapääsematuid raskusi, siis peab ülesande täitja sellest eestkätt ette kandma oma juhile ja alles kõrgem juht otsustab, kas muuta algülesannet või pidada sellest kinni. See on õige ja tarvilik, kuid mitte igakord võimalik. Tihti pole aega oodata uusi juhatusi, tihti pole ka sidet, kuid tegevus ei tohi jääda seisma. Tähendab, ka muutunud olukorras tuleb tegevust jätkata, kuid alati ter- viku huvides; selleks juhil tuleb esile tuua oma algatusvõimet.

Algatuse avaldamine antud ülesande pii- rides on juhi vääramatü õigus ja kohustus igal juhtumil, kui saadud käsk ei vasta tõelisele olukorrale.

Nii siis, vaatamata takistustele on tarvis kätte- näidatud eesmärki saavutada, arendades oma tege- vust uute otsustega vastavalt muutunud olukorrale.

Mis siis sellises olukorras on juhile teenäitajaks ja tähiseks tema mõistusele?

Selliseks tähiseks on terviku eesmärk, mis väljendub kõrgema juhi manöövri idees ja selge arusaamine oma osast manöövri tervikus. Uue otsuse konkreetseteks piirideks on naaberüksuste ülesanded ja nende tegevuse areng. Silmas pidades üldeesmärki ning uurides naaberüksuste ülesandeid ja tegevust, leiab juht oma algatusele õige tee. Uurides, kuivõrd tema ülesanne oli sõltuv naaberüksuste ülesannetest ja kuivõrd oli ta nende mõju all, juht leiab suuna tegevuseks muutunud olukorras.

Lihtsad tegevused, kus iga üksus tegutseb rippumatult naabrist, on haruldased; ikka on üksuse tegevus seotud teistega ja harilikult ühe üksuse tegevuse edu või ebaedu avaldab oma mõju ka naabritele. Tihti teatava üksuse poolt täidetud ülesanne kergendab naabrile tema ülesande täitmist. Seda asjaolu tuleb alati silmas pidada; see on ka paremaks abinõuks terveloomulise algatusvõime esile toomiseks. Seda nõuab ka modernsete tulirelvade areng ja relvade arengust tingitult maastiku kasvav mõju. Need kaks viimast tegurit nõuavad üha suuremal ja suuremal määral tegevuse kokkukõlastamist. Taktikas tuleaktsioonide kokkukõlastamine on omandanud määrava tähtsuse. Vaatleme, näiteks, kas või jalaväerühma taktikat, kus jagude tegevuse edu aluseks on vastastikune abistamine kergekuulipildujate tulega. Vaadeldes edasi kompani

või pataljoni tegevust, näeme ka seal raskete auto-
maatsete tulirelvade vastastikuse toetamise vaja-
dust edukaks tegevuseks. Ka nende üksuste taktika-
lises tegevuses ühe edu abistab teist ja nende edu
arenemine on peagu alati üksteisest sõltuv. Ka suu-
remate üksuste juures, milledele on juurde antud suur-
tükiväge, näeme vastastikuse tuletoetuse ja vas-
tastikuse taktikalise abistamise vajadust.

Seepärast naabruses olevate üksuste üles-
andeid tuleb uurida nagu omagi ülesannet;
siin tuleb endale täpsalt välja selgitada, kui-
võrd oma üksuse ülesanne ja tegevus on seo-
tud naabruses oleva üksuse ülesandega ja
tegevusega ja kas ei ole erilisi nõudmisi vas-
tastikuseks abistamiseks.

Naabrile õigel ajal vastava tuletoetuse andmiseks
tuleb aru saada manöövri tervikust. Et üksteist
vastastikku abistada taktikaliselt, tuleb jällegi aru
saada tervikust. Ainult see juht annab tuletoetust
naabrile ka sel juhul, kui ta oma üksus asub raskei-
mas olukorras, ainult see juht annab oma viimse
varu teise toetuseks, kes saab aru manöövri tervikust.
Järelikult ainult selge arusaamine manöövri tervikust
on terveloomulise algatuse alus; ainult õige arusaami-
ne tervikust võib aidata kõige raskemas ja ootamatult
muutunud olukorras. Iga uus otsus, iga uus tege-
vus olgu alati sihitud lõppeesmärgi saavu-
tamisele.

4) *Erilised nõuded täitmisviiside ja abinõude kasutamise kohta.*

Ülesandes võivad esineda erilised nõuded täitmisviiside ja -abinõude kasutamise kohta. Ideaalne moodus oleks anda alluvale ülesanne ja abinõud, jättes täitmisviisi alluva enda valida. Kuid selline lihtsus talitamisest pole igakord võimalik. Kord üksused teotsevad täiesti iseseisvalt, kord täiesti sõltuvalt üksteisest. Kord teatav üksus ei ole seotud nõuetega abistada teisi ja ei vaja seda ise teistelt; kord jälle teatav üksus teataval kellaaajal kogu oma tulega peab andma toetust naabrile. Kord antakse teatavale üksusele rasked tulirelvad käsutusse, näit. suurtükiväge suurematele üksustele, raskeid automaatrelvi kompanitele, teine kord kõrgem juht annab käsutusse mitte relvi, vaid relvade tuld. Seda tuleb alati väga täpsalt selgitada, sest sellel alal on ette tulnud palju vigu ja arusaamatusi. Sellest uurimisest selguvadki algatuse piirid ning iseseisvuse raamid tegevusviisi valikus ja abinõude kasutamises. Teiste sõnadega, kord ülesanne on väga täppis üksikasjades, kord aga laiem; tähendab, kord algatuse piirid on kitsamad, kord laiemad. Seda algatuse ja iseseisvuse mõõtu tuleb alluval uurida ja selgitada suure tähelepanelikkusega.

Nii siis ülesande uurimine kokkuvõetult peab välja selgitama järgmised tähtsad tegevuse alused: tegevuse iseloomu vaenlase suhtes; tegevuse konkreetseid piire ajas ja ruumis; üksuse osa manöövri tervikus ja tegevuse

vahekordi naabruses olevate üksustega ja lõpuks, erilisi kohustusi või juhatusi tegevuseks või antud abinõude kasutamiseks.

III. Oma jõudude analüüs.

Oma jõudude täppis hinnang on tegevuskava aluseks.

Mida tuleb juhil siin selgitada?

Iga juht peab eeskätt täpsalt välja selgitama ülesande täitmiseks käsutusse antud jõudude arvulise külje. See on, ta peab kõigepealt uurima, kas ülesande täitmiseks on lubatud kasutada kõiki temale orgaaniliselt alluvaid üksusi; kas ei ole juurde antud lisaabinõusid ja millised on nende kasutamise tingimused.

Selgitame küsimust.

Näiteks, rügemendi ülem, saades ülesande, peab eeskätt vaatama, kas ülesande täitmiseks kõik rügemendi pataljonid on tema käsutuses ja kas vanem juht ei ole rügemendi koosseisust midagi jätnud oma varru. Samuti, näiteks, pataljoni ülem peab vaatama, kas antud eesmärgi saavutamiseks kõik pataljoni kompanid on tema käsutuses. Sama rügemendi ülem peab selgitama, kas antud eesmärgi saavutamiseks on temale juurde antud lisaabinõusid, näit. suurtükiväge. Kui on antud, siis tuleb selgitada taktikalise alluvuse vahekorda: kas suurtükivägi toetab rügemen-

di tegevust ainult tulega ja missugustel tingimustel, või on mõni suurtükiväe üksus, patareid või grupp täiesti rügemendi käsutuses. Selles küsimuses, mitteküllaldase selgitamise tõttu, on sageli ette tulnud arusaamatusi.

Tähendatud küsimus selgitatud, tuleb luua endale ülesande täitmiseks antud abinõudest arvulist pilti. Tuleb välja selgitada nii alluvate kui juurde antud abinõude, nagu elavjõu, tulirelvade, eriti aga automaatrelvade ja suurtükkide, nende laskemoona ja veoabinõude täppis arv.

Kui oma jõududest täppis arvuline ettekujutus on loodud, siis tuleb asuda jõu tugevuse sisulisele hinnangule.

Milles seisab see hinnang?

Kõigepealt tuleb täpsalt välja selgitada oma tule tegelik tugevus, teiseks — oma elavjõu lahinguväärtus ja kolmandaks — oma jõudude valmisolek tegevuse algamiseks.

Analüüsime iga küsimust üksikult.

1) *Oma tule tugevus.*

Sõjakunsti arengu üheks silmapaistvaimaks faktiks on kindlasti edusammud relvatehnika alal; edusammud relvatehnika alal annavad end tunda nii strateegias kui taktikas.

Modernsete relvade tulejõud on hävitav.

Rinnet, mille moodustavad hästi paigutatud automaatrelvad, toetatud suurtükiväest, võib läbi murda ainult siis, kui selleks määratud osad omavad tugevuselt vähemalt võrdse tule.

Modernsete relvade tulejõud on põhjalikult muutnud operatsioonide vorme.

Tuli on kõvendanud eeskätt kaitset ja võimaldab korraldada laiadel rinnetel katkematut tuleloori, mida võib läbi murda ainult organiseeritud pealetungiga. See asjalu nõuab pealetungijalt tule ja teiste võitlusabinõude (näit. soomusjõudude) koondamist ning kestvat ettevalmistust.

Neid põhimõtteid peame teravalt silmas pidama oma jõudude hindamisel.

Tuli on lahingu tähtsam tegur. Pealetung on tuli, mis liigub edasi; kaitse on tuli, mis sunnib peatuma.

Ülaltoodust selgub tule kui lahinguteguri tähtsus; siit on ka selge, miks tulejõu tugevust kui lahingu peamist tegurit tuleb täpsalt selgitada, sest tuli murrab ja tuli kaitseb. Tähendab, mida tugevam on tulejõud, seda tugevam ollakse kaitsel või pealetungil.

Mis määrab tulejõu tugevuse?

Selle määrajaiks on ühelt poolt käsutuses olevate automaatrelvade ja suurtükide arv ning nende laskemoona hulk, teiselt poolt tegevuseks antud rinde laius. On loomulik, et mida kitsam

on rinne, seda tugevam on meie jõud tule mõttes, võrreldes sama relvade arvuga laiemal rindel.

Modernses lahingus tulejõu peatugedeks on jalaväe automaatrelvad ja suurtükid. Järelikult iga juht, esitades endale küsimuse, kui tugev olen mina tule mõttes, peab kaalule panema ühelt poolt oma automaatrelvade ja suurtükkide arvu ja teiselt poolt rinde laiuse. See annab vaid esimese joone, kuid veel mitte pildi. Pildi loomiseks on tarvis mingisugune mõõdupuu, mingisugused normid. Läänes ja idas on need normid välja kujunenud nii kaitseks kui pealetungiks. Mida peab meie juht oma tulejõu tugevuse hinnangu aluseks võtma pealetungil ja kaitasel?

Pildi loomiseks oma tulejõust tuleb seda võrrelda vaenlase tulejõu normidega. Pealetungil ei tohi meie peamise jõupingutuse rajoonis või ribas olla nõrgemad vaenlasest; kaitasel peab meie tuletugevus ikkagi nii suur olema, et suudaksime pidada vaenlasega tulevõitlust ja seisma panna tema jalaväge. See võrdlus ei anna veel täit pilti, vaid võib luua isegi pessimistlikku meeleolu. Tegelikult pildi saame siis, kui sellele võrdlusele lisame juurde veel tegeliku olukorra võrdluse, nimelt, ühelt poolt peame silmas oma automaatrelvade ja suurtükkide arvu ja üksuste rinde laiust, kuna teiselt poolt arvestame ka vaenlase tegeliku olukorda, s. o. tema üksuste organisatsiooni ja tegevusrinnete laiust. See võrdlus

annab meile täpsa pildi meie tulejõu kohta teatavaks operatsiooniks ja ühes sellega ka aluse meie tegevuskava kujundamiseks. Siit selgub ka vajadus tunda täpsalt vaenlase organisatsiooni, sest viimases leiame automaatrelvade ja suurtükkide arvu vaenlase üksustes, kuna selgitades luurega tema rinnet, saame pildi vaenlase tegeliku tulejõu tugevusest. See pilt ei ole mitte igakord täppis, sest luure võib ebaõnnestuda ja sõjalises olukorras on harva täpsaid andmeid, kuid ettekujutuse saame siiski. Nii siis, ühelt poolt vaenlase normid, mis on avaldatud määrustikkudes ja taktikalistes juhendites, ja tema üksuste organisatsioon ning teiselt poolt, tema üksuste rinnete laius, mida püüame kindlaks teha luurega; kõik see kokku annab meile selle mõõdupuu, millega oma tulejõudu peame mõõtma, et leida vastust küsimusele, kui tugev olen mina tule mõttes. See on meie juhile ainus tee. Meie ei või väheste jõudude ja laiade rinnete juures anda norme; meie peame oma tulejõu hinnangus igakord arvestama seda, mis meie vastas tegelikult võib olla ja võrdlema vaenlase mõistetega, mis käsitlevad tema arusaamisi tulejõu kohta. Vaenlase tulejõu normide võrdlus tema tegeliku tule olukorraga annab meile ettekujutuse, kui tugev on vaenlane tule suhtes; kõrvutades seda ettekujutust oma automaatrelvade ja suurtükkide arvuga tegevuseks antud rindel, saame vastuse ülestõstetud küsimusele.

2) *Oma elavjõu lahinguväärtus.*

Oma elavjõu lahinguväärtus on tingitud:

- väljaõppe tasapinnast;
- alalise kaadri suurusest;
- juhtide võimetest ja iseloomust kõigil ametiastmetel;
- meeskonna moraalsest ja füüsilisest seisukorrast ja
- meeskonna sõjalisest harjumusest.

Rahuaaja töös on vähe soodsaid olukordi enda harjutamiseks — selle, sõjas nii tähtsa teguri — oma elavjõu lahinguväärtuse hinnangus. On vana tõde, et sõjaline geniaalsus oleneb suurel määral inimeste iseloomu tundmisest ja oskusest kasutada neid kõige suurema tuluga. Seda tõsiasja tuleb alati silmas pida, eriti aga rahuaaja töös, sest just igasugustel taktikalistel õppustel nii kaardil kui ka maastikul ilma meeskonnata, eriti aga sõjamängudel, paljud osavõtjad unustavad, et neil on tegemist inimestega, s. o. inimese füüsilise ja moraalse jõuga. Neil harjutustel tuleb sageli ette, et mõne osavõtja käes teatav üksus inimeste koondisena teotseb puhkuse ja söömata. Sageli teotsetakse nii, nagu sarnaseks inimene mingisuguse olevusega, kelle moraalne ja füüsiline jõud ei kulu. Ka masin nõuab puhkust: metall väsib, osad nõuavad puhastamist ja määrimist; seda enam vajab puhkust aga inimene. Rahuaegsete manöövrite praktika annab väga vähe kogemusi selle teguri hindamis- oskuse arendamiseks.

Praktikat selle oskuse arendamiseks võib anda sõjaliste operatsioonide uurimine ajaloolistes töödes. Uurides sõjalisi operatsioone, eriti suurte sõjameistrite omi, tuleb tähelepanelikult jälgida, kuidas see või teine juht oma ja vastase elavat jõudu hindas ja millist mõju tehtud hinnang avaldas operatsioonikäigule. Tihti operatsioonide uurimisel see või teine juhi otsus on arusaadav ainult siis, kui kõige üksikasjalikumalt uurimise alla võtta juhi käsutuses olnud elavjõu lahinguväärtuse, sest otsus, mis töötoa rahus paistab sageli olevat lihtis, oli tegelikus olukorras läbiviimatu ja käis üle nende meeste jõu, kellele ta oli usaldatud, kuna teine otsus, mis näib olevat hullumeelne, oli tegelikus olukorras läbiviidav hädaohutult täitjate füüsilise ja moraalse jõu tugevuse tõttu. Sellised uurimused on parimaid harjutusi elavjõu lahinguväärtuse hindamise arendamiseks; nad tõmbavad tähelepanu selle teguri mitmekesistele väljendustele ja neile asjaoludele, millel oli mõju sellele tegurile. Need uurimused toovad ka kõige selgemalt ette vigu selle teguri hinnangus. Ka oma sõjalistest kogemustest järeldusi tehes, tuleb küsida: „missugune oli oma ja vaenlase elavjõu lahinguväärtus“? Ilma selle küsimuseta on ka isiklikud kogemused eluta ja vaid töötoa fantaasia.

Võtame nüüd lähema vaatluse alla üksikult iga tingimuse, millest oleneb elavjõu lahinguväärtus.

a. Väljaõppe tasapind.

Meeskonna väljaõpe modernse sõja pidamiseks on raske küsimus, kuna ta on muutunud mitmekesi-

seks. Nõudmised iga üksiku mehe teadmiste ja oskuste suhtes on tõusnud mitmekordselt. Ideaalses üksuses peaks iga mees oskama tarvitada automaatseid kergeid ja raskeid relvu, peaks olema hää laskur ja osav granaadi viskamises; iga mees peaks olema osav lahinguvälja vaatlemises ja maastiku kasutamises kaitsele asumisel või pealetungil, peaks tundma modernse taktika mitmekesiseid lahingukorra vorme ja rivistusi. See ideaal on raskelt kättesaadav, eriti aga sundusliku teenistusaja lühiduse ja tihti ajakohastele nõuetele mittevastavate kasarmute, õppeabinõude ja -väljade tõttu. Kuid igas riigis elu areneb. Selle tagajärjel paranevad ka väljaõppe tingimused, eeskätt kasarmute ja ajakohaste õppeabinõude ja -väljade loomise näol, ning kui ühelt poolt lühendatakse sunduslikku ajateenistust, siis teiselt poolt tehakse koolides sunduslikuks sõjaline kasvatus ja ettevalmistus. Siit järgneb, et mobiliseeritud üksuses ei ole kõikide aastakäikude ettevalmistus ühetaoline ülalpool tähendatud asjaolude tõttu. Kuid see mitmekesisus suureneb veelgi sõltuvuses teisest asjaolust ja nimelt: võitlusabinõud, samuti taktikaline mõte ja sellest tingitud teotsemisviisid ja -meetodid arenevad ja seega nooremad aastakäigud on alati ajakohasemalt ettevalmistatud kui vanemad. Igas sõjaväes püütakse loetletud puudusi kõrvaldada meeskondade sissekutsumistega lühiajalistele kordamisõppustele, kuid tihti riigi rahalised ressursid takistavad selliste õppuste läbiviimist tarvilises ulatuses.

Need on asjaolud, milledega iga juht peab olema hästi tuttav ja milliseid tuleb silmas pidada otsuse võtmisel, hinnates oma elavjõu väljaõppe tasapinda.

b. Alalise kaadri tähtsus elavjõu lahinguväärtuses.

Mida lühem on sunduslik teenistusaeg, seda raskem, nagu juba tähendasime, on väljaõppe teostamine ja seda intensiivsem peab olema ka õppetöö. Õpetajaiks on kaader. Tähendab, kaadri oskustest ja arvust on eeskätt tingitud väljaõppe edukus; järelikult, mida lühem on teenistusaeg, seda suurem peab olema alaline kaader.

Kuid mitte ainult väljaõppe tarvidused ei nõua tugevat kaadrit.

Automaatsete tulirelvade tarvituselevõtmisega tuli on omandanud lahingus esikoha. Tule täieline ära kasutamine nõuab, et see oleks hästi juhitud. Siit järgneb vajadus omada hästi ettevalmistatud kaadrit; kaadri tugevust nõuavad ka kaotused vaenlase tule läbi.

Modernses jalaväes lahingualgüksuseks ehk lahingurakukeseks on jagu. Töötavad need rakukesed hästi, siis teotseb ka korralikult modernse lahingu peamine relvliik — jalavägi. Nende rakukeste tegevuse juhtideks on jaoülemad. Ülaltoodust on selge nende tähtsus modernses lahingus. Eespool juba märkisime, kui raske on saavutada sun-

dusliku teenistusaja lühiduse juures ideaalset jalaväelast — võitlejat, veel raskem on aga saavutada häid jaoülemaid. Tuleb tähendada, et isegi 18-kuise teenistuse juures on see raske. Kõigest öeldust selgub, et lühikese teenistusaja jooksul jalaväe lahinguväärtuse tõstmiseks tuleb ka jaoülemaid rekruteerida üleajateenijatest. Seda nõuab ajateenijate sõdurite ajakohane väljaõpe, veel enam aga nõuavad seda lahingu tingimused. Kuid mitte iga riigi majanduslik, poliitiline ja rahva arvuline seisukord ei luba jaoülemate rekruteerimist üleajateenijatest. Alati peab aga silmas peetama, et mida tugevam on alaline kaader, seda suurem on elavjõu lahinguväärtus. Ideaalne oleks, kui mobiliseeritud jalaväe üksuses kõik jaoülemad oleksid rahuaegased üleajateenijad, sest nagu tähendasime, taktikaline mõte ja temast tingitud tegevuse viisid arenevad; tähendab, neis kursis olemine ja teiselt poolt oskus tarvitada modernseid automaatrelvi ja osavus teotseda vaenlase automaatrelvade tule all, nõuavad alalist praktikat; see on aga võimalik alaliselt teenivate jaoülemate olemasolul.

Nii siis, oma elavjõu väärtuse hinnangul tuleb alati silmas pidada alalise kaadri tugevust ja väärtust, kusjuures ei tohi unustada ka kõige väiksemate juhtide, s. o. jaoülemate väärtust.

c. Alluvate juhtide võimete ja iseloomu hinnang.

Alluvate juhtide teadmised, oskused ja nende iseloom mõjutavad otsustavalt lahingukäiku. Valides teatava ülesande täitmiseks üksust, tuleb panna vaekausile ühelt poolt meeskonna väärtus ja teiselt poolt juhi väärtus. Nii mõnigi kord oleme taktikalistel õppustel ja manööveritel tähendanud, et mõni mees ajab endale ise kuuse selga, mõnele aga tuleb aidata ligi. Sellega on tahtud öelda, et teatud ülesanne tuleb määrata mitte ainult vastavalt üksusele, vaid ka vastavalt juhile. Kui see varemalt haaras ainult suurte üksuste juhte, siis tänapäeva modernsel lahinguväljal, automaatrelvade tule ajajärgul on see õige ka väikeste üksuste juhtide kohta.

Öeldust selgub, et otsusetegemisel ja ülesannete jagamisel juht peab valima võimaluse piirides ülesandele vastavaid alluvaid juhte, või kui see pole võimalik, siis ülesandeid vastavalt kombineerima, eeskätt lihtsustades tegevust, kõvendades järelevalvet ja isiklikku mõju.

d. Meeskonna moraalne ja füüsiline seisukord.

Iga juht peab alati meeles pidama, et moraal käib läbi kõhu ja une. Juht, asetades meeskonna häädesse füüsilistesse tingimustesse, mõjutab

soodsalt oma meeskonna moraali. Väljapuhanud ja toidetud meeste moraal on alati tugevam ja tasakaalukam. Iga ettevõtte juures tuleb arvestada ühelt poolt meeste füüsilist jõudu ja teiselt poolt eelseisvaid pingutusi; alati on tarvis hoolt kanda meeste füüsilise jõu kokkuhoidmise ning selle uuendamise eest. Meeskonna jõu kokkuhoid on alati etendanud tähtsat osa sõjakunsti suurmeistrite juures. Iga uue ettevõtte juures tuleb silmas pidada neid eelmisi mõjusid, mille all meeskond on olnud, s. o. kas uus ettevõtte järgneb võidule või lüüasaamisele. Võidust tulnud meeste meeoleolu on alati tugevam kui lahingu kaotanutel. Meeskonna moraal on väga õrn tegur, seda peab osatama kasutada ning alal hoida. Vene määrustikud ja juhendid rõhutavad vajadust pöörata erilist tähelepanu meeskonna meeoleolu tõstmisele ja teiselt poolt abinõude tarvitusele võtmisele vastase meeskonna meeoleolu lõhkumiseks (propaganda). Viimast abinõu kasutasid laialdaselt liitlased Maailmasõjas. Venelased on selle küsimuse põhjalikult läbi töötanud ning kasutavad seda ettevalmistuseks juba rahuajal.

Alluvate vajadustest ja võimetest selge arusaamise hankimiseks on tähtis, et kõigil ametiastmetel oleval juhul kokku puutuksid neile alluvate üksustega võimalikult tihedamini. Kui alluvad teavad, et juht jagab nendega rõõme ja raskusi, siis edu saavutamiseks on nad alati valmis andma kogu oma jõu, siis kannavad nad kergemalt ka ebaedu. Ebaedus ilmneb kõige selgemalt üksuste tegelik väärtus juhtidest kuni reameesteni.

Jalaväe seisukoht ja tema peamine osa kaasaja lahingus, hädaoht, mille all ta teotseb ning kaotused, mis ta peab kandma, teevad jalaväe palju tundelikumaks lahingu vapustustele kui see ilmneb ühegi teise relvliigi juures.

Seepärast jalaväe moraali karastamine omab erilist tähtsust ja juhtide hool ning mure olgu hoida oma meeskonna moraali alati võimalikult kõrgel astmel.

Moraali alalhoidmine meeskonnas on väga õrn ülesanne. On tarvilik, et igasse üksikusse võitlejasse oleks sisendatud kõikumatut usku oma relva ja enda isiklikesse võimettesse, samuti ka usaldust oma naabrite ja juhtide vastu.

Vaenlase jõude ei tohi alla hinnata, kuid teisest küljest on tarvis võitlejale alati ja kõikjal selgesti väljendada meie materiaalsete, intellektuaalsete ja moraalsete jõudude üleolekut.

Juht ei pea kartma juhtida meeskonna tähelepanu võimalikkudele hädaohtudele lahingus, sest teatavaks tehtud hädaohud on kergemalt talutavad kui ootamatud.

Eriti teravalt tuleb silmas pidada meeskonna moraali värskelt mobiliseeritud osades, kus esialgu veel puudub kokkuliituvus ja sisemine distsipliin ning harjumus nii füüsiliste pingutuste kui ka tule mõjuga. Iga mobiliseeritud osa juht peab eeskätt püüdma saavutada oma üksuses kokkuliituvust ja

sisemist usaldust. Otsuse tegemisel, arvestades oma elavjõu väärtust, peab juht igakord kaaluma üksuse kokkuliituvuse tugevust.

e. Meeskonna sõjaline harjumus.

See tegur tuleb kõige selgemini ilmsiks mobiliseeritud osade juures. Mobiliseeritud osad ei ole harjunud ei pingutustega ega tule mõjuga. Segadused ja järsk moraali langus lahinguväljal on siin harilik nähe. Raskes olukorras on haigete ja füüsiliselt kõlbmatuks väsinute protsent suur. Otsuse võtmisel tegevuseks mobiliseeritud osadega peab iga juht seda asjaolu arvestama.

3. *Oma jõudude valmisolek tegevuse algamiseks.*

Eespool juba tähendasime, et rahuaja olukorras sõjamängudest, taktikalistest õppustest jne. osavõtjatest paljud unustavad, et antud jõud, koondised ja väeosad ei ole mingisugune matemaatiline element, vaid on elav organism, mis võitleb ja väsib, mis muutub kogu aeg. Unustatakse, et otsuste võtmine, käskude andmine ja levitamine, käsu realiseerimisele asumine jne. nõuab aega. Jäetakse tähele panemata reaalsed võimalused vägede varustamise alal. Kõik sünnib sageli nagu üliinimlikult. See võib tuua tegelikus olukorras suuri pettumusi ja ebaedu. Seepärast juht, hinnates olukorda, peab väga tõsiselt

kaalumata ka vägede valmisolekut tegevuse algamiseks. Siin tuleb selgitada kahte küsimust:

- kas väed suudavad ettenähtud ajaks läbi viia kõik ettevalmistused tegevusse astumiseks või, teisiti, millal väed on valmis tegevuseks;
- olukorda varustamise ja evakuatsiooni alal.

Esimest küsimust analüüvides juht peab endale selgitama, kas väed jõuavad ettenähtud ajaks läbi viia kõiki eeltöid tegevuse algamiseks ja kas ei ole neile tarvis juurde anda abinõusid, et nad seda suudaksid õigeaegselt teostada. Seda küsimust kaaludes, tuleb pidada silmas, et meie jõud on elav organism ja iga tema tegevus on seotud aja kuluga.

Selgitades teist küsimust, juht peab arvestama:

- nõudeid, mida esitab ülesanne varustamise ja evakuatsiooni alal;
- missugusel määral olukord varustamise alal võimaldab rahuldada sellel alal tegelevatele asutistele esitatavaid nõudeid;
- missugused on võimalused (juurde arvatud ka kõrgemalt juhilt saadud abinõud) varustamisala viimiseks antud aja vahemikul olukorran, mida nõuab ülesanne;
- missugusel määral ülaltoodu mõjutab otsuse kujundamist.

Tavaliselt need küsimused rahuaaja töö juures jäetakse läbi kaalumata või tehakse seda äärmiselt pealiskaudselt. Kuid tegelikus olukorras nende küsimuste selgitamine omab suurt tähtsust. Mida suudab ainult võitlustahe, kui näiteks puudub laske-
moon ettevõtte läbiviimiseks!

IV. Maastiku analüüs.

Maastik on tähtis ja sealjuures stabiilne olukorra element. Maastikku tuleb uurida süvenenult, väljudes tegevuse eesmärgist. Ta on element, mille tundmaõppimine on kõige kergem.

Maastik on tegevuskava põhiraam, millel arenevad mitmesugused lahingulised olukorrad.

Maastiku uurimine peab juhile selgitama, kui võrd maastik tegevuseks määratud ribäs soodustab või takistab vaatlust ja tulejõu arendamist ja kui võrd see on kohane meil kasutamisel olevatele lahinguviisidele ja relvliikide kokkukõlastatud tegevusele. Ühtlasi maastiku uurimine peab selgitama materiaalselt nõrgemale, kui võrd maastik takistab vastasele tema materiaalse, tehnilise ja arvulise ülekaalu maksmapanekut. See ongi täppis vaatepunkt, millest lähtudes tuleb uurida maastikku. Siinkohal tähendame veel, et sõjalised kogemused on täpsalt ära näidanud, kuidas käsikäes relvastuse või lahinguviiside arenemisega on muutunud ka maastiku uurimise meetod. Seda silmas pidades tähendame, et Maailmasõda tõi esile rea uusi tähtsaid tegureid, mis muudavad maastiku uurimise meetodit. Need tegurid on:

- automaatrelvade laialdane kasutamine, mis välja kutsus jalaväe võitlusformatsioonide laienemise rinnetpidi ja sügavusse;

- tankide ja autode hulgaline kasutamine ning sellest tingitult moto-mehaaniseerimise ja tangitõrje probleem;
- lennuväe ilmumine lahinguväljale ja sellest olenevalt varjumise tarvidus;
- sõjagaasid, kui automaatrelvade ja suurtükkide tuld täiendav element.

Asume nüüd uurimise meetodi lähemale vaatlemisele.

1. Maastik ja jalaväe tuli.

Enne Maailmasõda ja Maailmasõja esimestel aastatel (1914 ja 1915) jalavägi võitles lineaalsetes formatsioonides, kusjuures jalaväelahing omas tendentsi lokaliseeruda võitluseks looduslike toetuspunktide ümber (valitsevad kõrgendikud, asulad, metsasalud jne.). Siit järeldus ka uurimise meetod. Uurimise eesmärgiks oli ära määrata maastiku iseloomustavad jooned (sõjaline hari, topograafiline hari, vastuläng, orud, nõlvakud jne.) ja nende taktikalised omadused (laskevälja ulatus, oma ja vaenlase vaatlusvõimalused jne.) ning nendel joontel üles leida looduslikud toetuspunktid ja ära määrata nende taktikalised omadused (laskeväli, varjumisvõimalused vaenlase vaatluse eest, vastupanuvõimalused toetuspunkti haaramisel, vastupanuvõimalused toetuspunktis endas jne.).

See uurimise meetod pole kaotanud kaugeltki oma väärtust ka kaasajal; ta jääb maksvaks eeskätt

seal, kus maastiku iseloom sunnib jalaväge võitlema joonasetustes ja samuti olukordades, kus nõrkade jõududega tuleb võidelda laiadel rinnetel. Kuid tähendatud olukordade juures endine meetod ei ole enam täieline. Ülaltähendatud teguritest esimene nõuab uurimise täiendamist, silmas pidades seda, et:

- automaatrelvade tule mõju on kõige suurem flankeeriva ehk põiktule juures, s. o. automaatrelvade tuletõkkeid on kõige soodsam luua flankeeriva või põiktule abil;
- vastupanu suurendamiseks või pealetungi soodsamaks toetamiseks ning automaatrelvade tule omaduste täielikuks ärakasutamiseks moderne taktika nõuab tule sügavust ehk, teisiti, tuld lahingukorra sügavusest, mida tuleb ka igakord otsida kas maastiku omaduste või vastavate lahinguformatsioonide kasutamisega;
- edukaks tegevuseks jalaväeüksused peavad vastastikku üksteist toetama, kompanid ja rühmad raskete automaatrelvade ja jalaväe võitlusrakukesed — jaod — kergete automaatrelvade tulega, püüdes nende relvade abil saavutada toetatavate üksuste rinnete ees tule ristlemist;
- kaasaja tule all, eriti automaatrelvade tule all jalavägi kaotuste vähendamiseks ning automaatrelvade tule kasutamise hõlbustamiseks tarvitab hõredaid formatsioone, paiskudes laiadele aladele rinnetpidi ja sügavusse.

Kuid see jalaväe paiskumine ja püüe saavutada automaatrelvade tule ristlemist pole võimalik maas-

tiku tervel alal; asulad, metsasalud, maapinna lainetused ehk voldid ja neist tingitud tuleta alad¹⁾ loovad palju takistusi, mis segavad automaatrelvade tuleomaduste täielikku ära kasutamist.

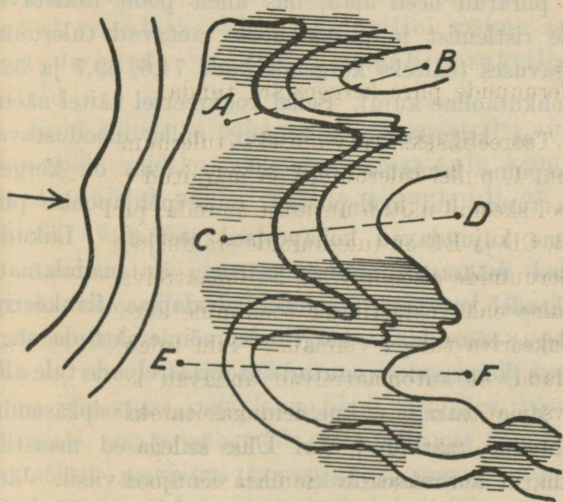
Maapinna lainetused ehk voldid ühes esemetega moodustavad tegevuseks määratud ribas „tuleruume“.

Tuleruumide piire kujundavad kas maapinna lainetuse harjad või lüüsi murdjooned ühes maastikuesemetega, lamedal maastikul aga sellised esemed, nagu metsasalud, asulad jne. Esimesel juhul on tuleruumide piire kergem ära tunda.

Teoreetiliseks tutvumiseks tuleruumidega vaata joon. 1, millel tuleruumid on märgitud põikjoontega. Nool skeemil näitab uurimise suunda, punktiirjooned AB, CD ja EF on tuleruumide eraldusjooned. Toodud tuleruumide sisemuses on automaatrelvade tule ristlemine ehk vastastikune toetamine automaatrelvade flankeeriva tulega võimalik. Siin tuleb alati silmas pidada, et automaatrelvad annavad kõige produktiivsemat tuld siis, kui neid kasutatakse laskmiseks nähtavate märkide pihta. Ühes sellega ei tohi unustada, et automaatrelv (lameda lendjoonega relv) on maastiku vormide ja esemete ori.

¹⁾ Prantslased nimetavad neid „les angles mortes“ ja vene- lased „mertvõja prostranstva“. Nende mõistete sõna- sõnalises tõlkes tuleks meil siis tarvitada terminit „surnud nurk“ ehk „surnud ala“, kuid meie seda meeeldi ei tee ja loeme, et lahinguväljal on surnud ala see, millest keegi üle ei pääse, s. o., kus tuli on kõige võimsam. Nii siis neid alasid, kus jalaväe tuli on võimetu, on loogilisem ni- metada „tuleta aladeks“, mis väljendab antud mõistet selgemalt.

Tuleruumid on sageli üksteisest enam-vähem isoleeritud. Olenevalt maapinna lainetuse iseloomust ning esemete asetusest iga tuleruum omab teatavat laiust rinnetpidi ja teisest küljest ka teatavat sügavust. Tuleruumide laius ja sügavus tegevuslõigis või -ribas omab määratu suurt tähtsust nii kaitsel kui pealetungil ja seda automaatrelvade tule täielise ärakasutamise mõttes.

Joonis 1.

Küsimuse konkreetseks uurimiseks võtame topograafilise kaardi (vaata raamatu lõpus olevat väljalõiget topograafilisest kaardist). Iga uurimist tuleb alati toimetada kindlas suunas: kaitsel tuleb maastikku uurida vaenlase poolt oma poole, pealetungil —

vastupidi. Juurdelisatud kaardil on uurimise suund näidatud noolega.

Kaardil näeme, et tule ristlemine ja vastastikune toetamine on võimalik aladel, mis on piiratud siniste joontega ja kaetud ristjoontega, kusjuures paneme otsekohe tähele, et need alad on üksteisest harjadena või kohapealsete esemetega eraldatud ja et ühe ala risttuli ei ulata teise. Punaste kõverjoontega on piiratud need alad, mis ühelt poolt takistavad tule ristlemist ja teiselt poolt jaotavad tuleruume sügavuses (näiteks kõrgendikkude 74,6, 69,7 ja 52,8 voolikutaoline kuju). Sellel konkreetsel näitel näeme ka, et kagupoolne tuleruum, mille moodustavad maapinna lainetused, on selgem; teda on kergem ära tunda kui loodepoolset, mille põhjapoolse piirjoone kujundavad kohapealsed esemed. Liikudes edasi määratud suunas näeme, et madalamatel kohtadel on meil tegemist lähedamaa flankeeriva tulega; tõustes aga kõrgemale, võime sattuda sügavusse (kõrgemale) asetatud automaatrelvade tule alla.

Meie teame, et pealetungil on edasipääsemine võimalik tingimusel, kui kõik kahtlased maastiku punktid neutraliseeritakse ühel või teisel viisil. Järelikult, pealetungi toetamiseks tuleb organiseerida kaks tulesüsteemi: üks, mis sihitud lähedamaa flankeerivate automaatrelvade vastu ning teine, mis sihitud kaugemaa flankeerivate automaatrelvade neutraliseerimiseks. Ühes sellega võime konstateerida, et käsitletaval juhul tuleruumid ei ole täielikult isoleeritud; nad on teatud ulatuses üksteisega seoses; ei saa hävitamise või neutraliseerimise alla võtta ühte

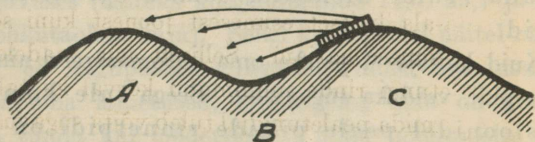
neist, jättes tähelepanemata teist. Siin jõuame arusaamisele, et antud tegevuseks on maastikul olemas pealetungiriba „laiuse miinimum“, milles vaenlase jõud tulevad neutraliseerida või hävitada korraga. Sellel asjaolul on suur tähtsus, sest pealetungil nõutav tule ülekaal saavutatakse harilikult tulirelvade tule koondamisega. Kuna relvade arv teatavates üksustes on alati piiratud, siis on selge, et igal konkreetsel juhul vaenlase rinde osa, millel võime saavutada tule ülekaalu, omab praktilised piirid.

Kuid kaitsja ei paiska oma automaatreivi ainult rinnetpidi, vaid ka sügavusse. Seega tule kombinatsioonidel peale piiride rinnetpidi on ka piirid sügavusse.

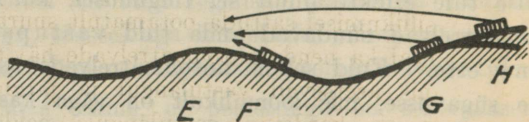
Automaatrelvade asetus sügavusse annab maksimaalse tule efekti ainult sel tingimusel, kui kõik automaatrelvad suudavad anda tuld vastupanujoone ette. Kuid selline automaatrelvade asetamine sügavusse, mis loomulikult on väga kasulik kaitsjale, sest ta vähendab tema tabamise võimalusi, on sõltuv maapinna lainetuste ja esemete asetuse soodsusest. Pole mainitud olud kaitsjale soodsad, siis automaatrelvade asetamisel sügavusse, pealetungija kohtab järkjärgulisi tuletõkkeid, mis ei oma sarnast tulejõudu nagu esimesel juhul. Siit on selge, et viimasel juhul on pealetungijal kergem neutraliseerida kaitsja automaatreivi kui esimesel juhul; esimesel juhul tal tuleb korraga neutraliseerida suurem arv kaitsja automaatreivi kui teisel juhul.

Automaatrelvade paigutamisel on tarvis omada soodsa sügavuse realiseerimiseks laskmise võimalusi üle esimese joone peade. See on lamedal maastikul äärmiselt raskelt realiseeritav. Lame ja lahtine maastik võimaldab küll laialdast flankeerimist, kuid teisest küljest ta väga raskendab sügava paigutuse loomist. Lainetaval maastikul on olukord teine (vaata joon. 2). Asudes vastasepoolsel längel (asetus

Asetus nr. 1

Asetus nr. 2

Joonis 2.

nr. 1), on tulistamine üle peade võimalik, kuid asetuse sügavus on ikkagi veel piiratud; ka tuletõke ei evi veel sellel juhul oma täielikku tugevust, sest osa relvadele on takistatud tulistamine nõkku. Asuks aga jalavägi vastulängel maastiku harja taga ja maastik seejuures selja taga tõuseks nagu see on näidatud asetuse nr. 2 peal, siis võib saavutada väga

tugevat tuletõket, kusjuures vaenlasel oleks väga raske läbi viia kaitsja automaatrelvade neutraliseerimist. Sellised kombinatsioonid on aga võimalikud lahtisel maastikul. Puud, metsasalud, külad jne. loovad takistusi automaatrelvade tulele; seega esemetega kaetud maastikul võib saavutada ainult järgulisi tuletõkkeid. Igal toodud juhul on oma hüved ja pahed, mida tuleb igakord kaaluda ja iga asetus, peale muu, on eeskätt tingitud käsutuses olevate automaatrelvade arvust.

Võttes teoreetiliselt, tuleb pealetungijal neutraliseerida maa-ala kaitset esimesest joonest kuni selle taga oleva esimese harjani. Selliselt asja vaadeldes, leiame pealetungi rinde miinimumi kõrval ka takistuste määra, mida pealetungijal tuleb võita sügavuses. Siinjuures ei või jätta tähendamata veel asjaolu, et pealetungija seisukord muutub alati tõsiseks siis, kui ta jõuab harjale, sest sellest silmapilgust alates ta võib edasiliikumisel sattuda ootamatult suurtükiväe tule kõrval ka nende automaatrelvade hävitava tule alla, mis asetsevad vastulängul ja järgmisel harjal; eriti on kardetav vastulängule peidetud flankeerivate automaatrelvade tuli. Selliseid olukordi on lugemata kordi ette tulnud sõjas ja hulk pealetunge on raugenud väljajõudmisel maastiku harjale. See nähe ei ole uus, kuid teda unustatakse peagu alati. Siit on selge, et jalavägi ei tohi maastiku harjalt edasiliikumist jätkata varem, kui ta pole oma automaatrelvad järele tõmmanud.

Võttes nüüd kokku toodud vaatlusi, võime konstateerida maastiku kohta tule mõttes järgmist:

- maastik, vaadeldud pikirinnet, esitab meile rea mitmesuguse laiusega tuleruume; tuleruumide laiused määravad rinde miinimumi pealetungiks antud suunas;
- maastik, vaadeldud sügavusse, soodustab või takistab tuleabinõude järgustamist ja nende kasutamist sügavusest.

Sellest seisukohast väljudes maastik määrab ära nõutava neutraliseerimise sügavuse, mis on tarvilik tule ülekaalu kindlustamiseks.

Meie toimisime uurimist kitsal alal, laiendame seda nüüd. Võtame mõne ala, mille suurus on 10—12 km piki rinnet ja 10—15 km sügavusse. Tõmbame rea paralleelseid suundi ja analüüsime maastikku igas suunas, nagu seda tegime eespool. Kohe näeme, kuidas maastik meie silmade ees hakkab elama ja kõnelema, tuues silmade ette tulistamis- ja liikumisvõimalusi. Tehes siis sünteesi oma uurimusest ka lihtsal skeemil, saame aluse oma tegevuskavale. Algajaile tundub see töö nagu raskena, kuid teatava praktika juures on see mõjuvaks nõuandjaks tegevuskava koostamisel.

Tehes maastikust üldise kokkuvõtte, võime maastikke jagada järgmiselt:

- lahtine ja lame maastik;
- lahtine, maapinna laia lainetusega maastik;
- lahtine, maapinna tiheda lainetusega maastik;
- kaetud ehk kinnine maastik.

Igaüks neist omab erinevaid taktikalisi omadusi liikumise ja tule mõttes.

Lahtine ja lame maastik:

- omab vähe vaatluspunkte, kusjuures neid on kerge üles leida ja neutraliseerida;
- tule ristlemine on kergendatud, kuid tule sügavus on väike;
- liikumine on raske;
- asetus kipub vägisi muutuma lineaalseks.

Lahtine, maapinna laia lainetusega maastik:

- soodustab kõige enam tule arendamist rinnetpidi ja sügavusest;
- tuleruumid on laiad ja sügavad, milline asjaolu harilikult nõuab pealetungijalt suuri jõude, kuna kaitsjale on ta soodus.

Lahtine, maapinna tiheda lainetusega maastik:

- annab häid võimalusi tule kombinatsioonideks rinnetpidi ja sügavusest, kuid nõuab palju automaatrelvi;
- tuleruumid on kitsamad ja väikese sügavusega;
- on soodus tegevuseks väikeste üksustega.

Kaetud ehk kinnine maastik, eriti siis kui ta on kaetud suurte metsadega:

- piirab äärmiselt tulerelvade laskeulatust;
- takistab tule ristlemist ja flankeerimist, tehes seda isegi võimatuks;
- nõuab rinnetpidi suurt tulekiirust ja tihedust, sest teotseda tuleb väikestele laskekaugustele ja flankeerimata, mis vähendab automaatrelvade tule mõju.

Kinnine maastik sunnib võtma lineaalset ja suurema tihedusega asetust, mistõttu jalavägi sellisel maastikul kulub kiirelt ja tulejõul on vähem väärtust; selle eest liikumine on rohkem varjatud ja omab määravat tähtsust. Taktika sellistel maastikualadel läheneb endistele vormidele.

2. Maastik ja suurtükituli.

Esimese pilgu järgi otsustades võib tekkida arvamised, et suurtükituli tänapäeva materjalosa ja lasketehnika taseme juures on sõltumatu maastiku vormidest. Näib, et suurtükivägi oma tulega võib tabada igale poole, kuna ta oma vaatluspunktidest, kasutades sõnumite üleandmiseks moodsaid sidevahendeid, eriti aga õhust vaatlemise abil, võib näha kõike ja oma täpsa laske-ettevalmistusega on suuteline kiirelt tabama valitud märki.

Esimese pilgu järgi ja teoreetiliselt on see õige, kuid praktikas ülalmainitu saavutamiseks kas puuduvad tarvilised eeltingimused või nad pole realiseeritavad nõutavas ulatuses.

Eeskätt on suur osa suurtükiväest varustatud lametule kahuritega; tähendab, selle osa jaoks on praktikas tuleta alad küllalt suured. Peale selle, meie ees tõusval lüngul on mürskude kukkumine täpsam ja tihedam; vastuoksa, vastulüngul on mürskude hajumine palju suurem. Sellele seltsib veel asjaolu, et vastulüngud, kus lameda tulega kahurite tule efekt on alati nõrgem ja mõnikord isegi täiesti

mõjuta, on just alad, mis on kaetud vaatluse eest maapealsetest vaatluspunktidest. Hajumise mõju vähendamiseks vastulängel asuvate lahtiste elavmärkide tulistamisel võiks kasutada šrapnelli, mille kuulikeste paiskevihk annab suurema turm-ala just langeval längel, kuid šrapnellitule tõhusus oleneb eriti vaatlusvõimalustest.

Teisest küljest, vaatlemine õhust on katkeline ja sageli isegi võimatu; ta on sõltuv atmosfäärilistest mõjudest ja vaenlase õhujõudude tegevusest. Siit järgneb, et suurtükiväe tegevus eriti seal, kus tuleb teotseda lähemas sidemes jalaväega selle toetamise eesmärgil, on alati kergem ja kindlam nendel maastikualadel, mis on hästi nähtavad oma maapealsetest vaatluspunktidest.

Toodud asjaoludest selgub, et õige mulje saamiseks maastiku mõjust suurtükitulele, peame kaardil kindlaks tegema ning ära märkima ühelt poolt need alad, mis on hästi nähtavad, ja teiselt poolt alad, mis on kaetud vaatluse eest maapealsetest vaatluspunktidest. Mida lahtisem ja nähtavam on maastik, seda tulemusrikkam on suurtükituli ja teiselt poolt, mida kinnisem ja mida rohkem maastik on kaetud, seda vähem tuli pääseb mõjule.

3. Maastik ja soomusmasinad.

Tank on uus lahingutegur alates Maaailmasõja keskpaigast. Temas kehastub tuli, liikumine ja soomuskate; seepärast ta on puhtal kujul pealetungivahend.

Tulevikusõjas moodsaid tanke kasutatakse hulgaliselt; nad astuvad tegevusse laial rindel ja järgustatult sügavusse. Kuid tankide tegevusvõimalused olenevad suurel määral maastiku omadustest. Tankide tegevust piiravad metsad, sood, rabad, jõed ja ojad, laiad kraavid, järsud kallakud jne. Seepärast tangid ei saa teotseda edukalt igasugusel maastikul ja tangioht ei ole igalpool ühesugune.

Kaitsele asudes tuleb püüda positsioonide valikul loobuda lahtistest aladest ja kaitsepositsioone sisse võtta soode ja jõgede taga, metsades jne., et kindlustada positsiooni vastase tankide võimalikkude sissemurrete vastu. Ühtlasi tuleb püüda kanaliseerida tankide tegevust, luues kokkukõlas looduslike takistustega kunstlike tõkkeid. Ka pealetungil vastasele, kes on rikkalikult varustatud tankidega, tuleb otsida maastiku alasid, kus vastane oma tanke ei saa kasutada maksimaalses ulatuses.

Motoriseeritud osade kasutamise seisukohast omavad väga suurt tähtsust teed, teede rohkus antud rajoonis, teede üldine suund ja teede omadused seoses aasta-aja ja ilmastikuga.

Toodust selgub, et maastik avaldab väga suurt mõju tankide kasutamisele, kuid ta mõjutab ka tangitõrje korraldamist, näidates kätte maastikualasid, mida ühel või teisel juhul peab ära kasutatama.

4. Maastik ja lennuvägi.

Lennuväe sõjaline tegevus on tihedalt seotud maastikuga. Maastik võib mõjutada lennuväe tegevust kas soodustavalt või takistavalt. Lennuväe sõjaline tegevus on maastiku seisukohalt tagatud siis, kui viimane soodustab:

- aerodroomide ja välimaandumiskohtade loomist;
- orienteerimist;
- lahinguülesannete täitmist.

Lennuväeüksus oma tegevuse edukaks arendamiseks vajab kõigepealt aerodroome ja välimaandumiskohti. Aerodroomid ja välimaandumiskohad ei tohi asuda kaugel rindest või nende väekoondiste KP-st, kellede huvides lennuväeüksus teotseb, sest vastasel korral lennuväeüksuse tegevusulatus vastase rinde sügavusse väheneb, sihtkohta lendamine nõuab rohkem aega ja sidepidamine raskeneb. Õhukaitse seisukohalt lennuväeüksusel peab olema võimalus tarbe korral ümber paikneda tagavara-aerodroomile. Järelikult rinde nihkumisel kerkib üles vajadus uute aerodroomide ja välimaandumiskohtade järele, kusjuures peale tööaerodroomi on vajaline iga lennuväeüksusele soetada vähemalt üks tagavara-aerodroom. Kuna aerodroomide võrgust on sõltuv lennuväeüksuse valmisolek, tegevusvabadus ja tegevuskiirus, siis aerodroomide küsimus lennuväeüksuse tegevusse rakendamise seisukohalt omab esmajärgulist tähtsust.

Aerodroomide loomine nõuab harilikult suuremaid eeltöid, mille teostamine on sõjaolukorras raskendatud ja aeganõudev. Seepärast aerodroomide loomise seisukohalt lennuväe tegevust soodustab niisugune maastik, kus leidub küllaldaselt maandumiskõlvulisi välju või maa-alasid, milliseid kiiresti on võimalik muuta maandumiskõlvulisteks. Nõuetele vastavate väljade olemasolu on tingitud eeskätt pinna reljeefist aga samuti ka põllukultuurist. Kus maapind on lame ja tasane, kus asuvad suuremad põllud ja kõrged ning kõva põhjaga heinamaad, seal avaneb ikka võimalusi sobivate maandumiskohtade leidmiseks. Vastupidi, ebaühtlasel maastikul, kus kühmud vahelduvad orgudega ja nõgudega, kus põllud ja heinamaad on tükeldatud kraavidega, maandumiskohtade leidmine on raske ja aerodroomide loomine nõuab palju aega.

Orienteerimise seisukohalt on lennuväele tähtis, et tegevusrajoonis oleks küllaldaselt orientiire. Orienteerimist soodustavate tähistena esinevad suuremad veekogud (suured jõed, järved, mererand), suuremad metsasalud, asulad, raudteed, magistraalmaanteed jne. Seevastu väiksed ja tihedalt asetsevad jõed, ojad ja järved, tihe teedevõrk jne. killustavad maastiku üldpilti ja nõuavad selle jälgimiseks väga suurt tähelepanu.

Kuigi maastik kaasaja lennuväele lahinguülesannete täitmiseks absoluutseid takistusi ei tee, siiski mõjutab ta tugevasti lennuväe tegevuse tulemusi. Õhuluure ja õhuvaatluse seisukohast maastik avaldab suurt mõju lennuväe tegevuse edukusele, sest metsad

ja asulad võimaldavad maavägedele varjumist õhuluure eest, teede rohkus võimaldab maavägede haju- tamist ja seega vähem tähelepanavat liikumist ja lõpuks värvi- ja varjundirikas reljeef vähendab nähtavust.

Kinnine maastik (metsad, asulad, orud, künkad) raskendab õhuluure ja õhuvaatluse teostamist, samuti lennuväe koostööd teiste väeliikidega. Lennukid peavad kinnisel maastikul oma ülesandeid täitma normaalsest väiksemal kõrgusel, mis võimaldab maa- pealsetel õhukaitserelvadel võtta neid mõjuva tule alla. Samuti nõuab kinnine maastik suurema hulga lennukite rakendamist ülesannete täitmiseks ja len- dava koosseisu intensiivsemat ja pingutavamat tege- vust.

Lahtine maastik seevastu võimaldab aga öko- noomset lennuväe kasutamist.

Maavägede vastu võitlemise seisukohast orgude- vahelisi kitsusi, soo peal asuvaid teid jne. läbis- tavad väed on häädeks märkideks lennuväele. Teisest küljest, metsad ja kõrgendikud võimaldavad rünnaku- lennuväele teostada ootamatuid ja kiireid rünnakuid maavägede vastu.

Sidet ja koostööd maastik mõjutab sellega, et ta kas soodustab või takistab maandumiskohtade loomist vajalises rajoonis. Kui maastik takistab maandumisväljade rajamist, siis koostöölennuk on sunnitud sooritama pikemaid lende, isiklik sidepida- mine muutub aegaviitvaks, side loomine KP-de vahel osutub aeganõudvamaks ja selle pidamine raskemaks.

Toodust selgub kuivõrd maastik mõjutab lennuväe tegevust ja selle tulemusi ja kuidas, silmas pidades maastikku, hinnata vastase lennuväe tegevust ja selle paralüeerimise võimalusi maavägede vastu.

5. Maastik ja sõjagaas.

Sõjagaasid, olles õhust raskemad, valguvad maastiku lohkudesse, mürsulehtritesse, kaevikutesse jne. Seepärast lohud ja süvised esinevad gaasiohu mõttes ohtlikkude kohtadena.

Taimestikul (mets, võsa, kõrge rohi, vili) on omadus pikendada sinna sattunud sõjagaaside püsimist. Mida tihedam on taimestik, seda kauemini püsib seal sõjagaas.

Ka mullastik avaldab mõju sõjagaasidele. Mida kobedam on maapind, seda enam ta imeb enesesse sõjagaase, millised sellega muutuvad vähem ohtlikkudeks.

Maastikuesemed ja -reljeef mõjutavad õhumasside liikumist, muutes tuule suunda ja kiirust. Sellest tingitult nad hajutavad õhuga koos liikuvaid sõjagaase, s. o. nõrgestavad selle koondist. Kuid teiselt poolt sõjagaas jääb metsade, hoonete, kõrgemate küngaste ja teiste levimist takistavate esemete eneste taha kauemaks ajaks püsima kui lagedatel ja kõrgematel kohtadel.

Suuremad lahtised veekogud (üle 0,5 km) hõrendavad sõjagaasi koondisi.

Soine ja lumine pinnas raskendab sõjagaaside levimist, eriti vähepäisivate sõjagaaside levimist tulistamisel gaasimürskudega ja -miinidega. Suvel soisel pinnasel ja talvel sügava lumega kaetud pinnal mürskude ja miinide lõhkemisel osa sõjagaasi tungib pinnasesse või lumme, mistõttu ta mõju nõrgeneb.

Mets, võsa ja suurema taimestikuga kaetud pinnas on eriti soodus piserdamiseks sööbegaasidega, sest selle degaseerimine on sellistes kohtades äärmiselt raske. Seetõttu on niisugused kohad eriti ohtlikud.

Üldiselt tuleb mainida, et maastik ja kohad, mis pakuvad kaitset ja varju tulerehva eest, on ohtlikud sõjagaaside suhtes.

6. *Maastik ja aastaajad.*

Aastaajad oma erinevate temperatuuridega, tuultega ja sademete rohkusega avaldavad väga suurt mõju maastikule ja sellega seoses lahingutegevusele üldse.

Suvel kõrge temperatuuri tulemusena teed ja maapind on kõvad, mistõttu liikumine on soodus mitte ainult teedel, vaid teatud väeliikidel on võimalik liikuda ka väljaspool teid. Taimestik loob eriti soodsaid tingimusi moondamiseks ja varjatud lähenemiseks. Veekogude, eriti jõgede väärtus tõketena langeb vee vähesuse tõttu. Sood ja rabad muutuvad suuremalt osalt läbikäidavateks.

Kevadel lume sulamise perioodil ja sügisel teed ja maapind muutuvad pehmeteks ja libedateks.

Veekogude väärtus takistustena suureneb. Madalad kohad ujutatakse üle veega. Autod ja soomusmasinad võivad pingutusteta liikuda ainult üksikutel parematel teedel.

Talvel maastikuelementidest kinnikülmanud veekogud ja soised alad kaotavad enamiku oma tähtsusest tõketena; jõed seejuures muutuvad sageli headeks ühendusteedeks. Teedevõrk muutub: suvised teed osalt kaovad ja muutuvad kitsamaks, nende asemele tekivad uued talvteed, mis raskendavad orienteerumist. Lehtpuumetsad ja põõsad, kaotades oma lehekatte, ei anna enam küllaldast varju vaatluse eest. Lumekatte tõttu muutub maastiku reljeef ja paljude looduslike esemete taktikalised omadused. Maapind külmub, mistõttu mullatööd ja tõkete ehitamine on raskendatud. Sügav lumekate takistab vooriosade ja väeliikide, välja arvatud suuskuriosade, liikumist. Lumetuisud ja pilvitus takistavad vaatlust, eriti õhust.

Talvel, sageli ka sügisel ja kevadel esineva madala temperatuuri tõttu inimeste jõukulu suureneb. Tuli- relvadel külmub vesi jahutajates ja hanguvad õlid ja määrded mehhanismides. Asulad omandavad suurt tähtsust. Tuleb hoolitseda inimeste küllalise sooja toidu ja sooja ihukatte eest.

7. Maastik ja ööpäeva-aeg.

Selgitades maastikku olukorra elemendina, nägime, kuidas ta soodustab või takistab vaatlust, tule tõhusust, varjumist, liikumist jne., s. o. lahingu-tegevust.

Õine pimedus toob maastiku kasutamisesse ja ühes sellega ka maastiku hinnangusse öiseks tegevuseks oma korrektiivid. Kuigi maastik jääb selleks, mis ta oli päevalgi, kuid piiratud nähtavus, raskendades orienteerumist, vaatlust ja suunapidamist ning vähendades liikumiskiirust maastikul, mõjutab tunduvalt vägede manöövreerimist, sidepidamist ja väeliikide, eriti tehniliste väeliikide, kasutamist ja koostööd.

Orienteerumine öösel on raske mitte ainult tundmatul, vaid ka tuntud maastikul, sest ka tuntud koht või maastiku esiosa näib öösel võõrana. Puuduliku nähtavuse tõttu on öösel raske kasutada orienteerumiseks maastikupunkte ja -suundi. Seepärast orienteerumine öösel nõuab äärmiselt suurt tähelepanu ja sageli erilisi võtteid ja abinõusid.

Vaatluse võimalused öösel on piiratud. Kunstlik valgustus võimaldab vaatlust vaid piiratud ulatuses ja harilikult mitte pidevalt.

Suunapidamine on võimalik vaid tähtsamaid maastikusuundi (tee, kraavi-, metsaserv, jõe-, järvekallas jne.) mööda või kompassi abil. Seepärast õine tegevus peab olema suuna mõttes lihtis.

Orienteerimise, suunapidamise ja juhtimise alal esinevate raskuste tõttu on liikumine öösel aeglasem kui päeval, kusjuures näit. motomehhaniseeritud kolonni liikumiskiirus, võrreldes päevase liikumiskiirusega, väheneb isegi kuni 75%.

Ka tulirelvade otstarbekohane kasutamine on öösel raske. Sihitud laskude andmine on peagu võimatu, mistõttu tule tagajärjed on väikesed.

Vaatamata nendele tegevust takistavatele asjaoludele on väed sunnitud teatud olukordades ette võtma ka öisi tegevusi. Siinjuures tuleb aga silmas pidada, et ainult jalaväge võib lugeda enam-vähem kõlvuliseks öisteks tegevusteks. Tehniliste väeliikide tegevusvõimalused öösi on väga piiratud.

Suurtükiväe osavõtt öisest tegevusest nõuab tulekavade ettevalmistamist päeval.

Lennukilt vaatlemine on teostatav vaid väikeselt kõrguselt kas kunstliku valgustuse (valgustuspommid, raketid, prožektorid) abil või maapinda katva lumekatte tõttu. Orienteerumine on raske. Seevastu lendamine vastase õhukaitse vahendite poolt kaitstud rajoonides on ohutum.

Soomusmasinatel on öösel raske leida märke ja sidet pidada jala- ja suurtükiväega. Nende liikumiskiirus väheneb 2—3 korda. Tõkete ületamine on tunduvalt raskem kui päeval. Mootorite ja roomikute müra liikumisel avastab tankide olemasolu suurtel kaugustel. Suureneb s.-masinate avariide arv, kuid seevastu väheneb tabamise oht tangitõrje-relvade tulest.

Ratsaväel on lahingupidamine ratsarivis peagu võimatu.

Vägede jõukulu öösi on suurem kui päeval, mis ühenduses öise pimedusega põhjustab närvilikkust, moraalselt tundelikkust ning kiiremat alistumist hirmule ja paanikalisele meeleolule.

Toodust nähtub, et öisel tegevusel omab otsustavat tähtsust mitte niivõrd arvuline ülekaal ja tehniliste abinõude rohkus, vaid

eeskätt vägede sisemine väärtus, harjumus öiseks tegevuseks ja tegevuskava lihtsus ühenduses energilise ja otsustava juhtimisega. Järelikult öösi on sunnitud teotsema eeskätt arvuliselt ja tehniliselt nõrgem pool, sest vaatamata rea eitavatele asjaoludele, öine pimedus, vähendades vastase tule mõju ja vaatlusvõimalusi, tagab ootamatust ja moondamist ning suurendab tegevuse moraalset mõju, millega tasakaalustub jõudude suhe.

8. Maastik ja kindlustustööd.

Kindlustustööd ei muuda maastiku vorme ega üldomadusi. Nad aitavad vähendada kaitsja tabatavust, suurendades seda pealetungija ridades. Lähitudes maapealse vaatluse, laskevälja ulatuse ja flankeerimise võimaluste seisukohast, kindlustamata maastikul on samad omadused, mis kindlustatud maastikulgi. Kindlustustööd võivad sisse tuua ainult väiksemaid parandusi maastiku elementi ja suurendada maastiku looduslike omaduste mõju. Kindlustustööd nõuavad alati palju aega. Kindlustustöödeks kasutada olevast ajast on tingitud ka selle abi ulatus, mida need võivad anda tule mõju tõstmiseks. Kordame veel, et maastiku üldomadusi kindlustustööd ei muuda, vaid aitavad ainult suurendada tule mõju ja takistada vastase liikumist; seepärast igal konkreetset juhul, kui on tegemist kindlustatud positsioonidega ehk maa-ala kindlustamisega kaitselahingus, peame alati algama uurimist maastiku omaduste täpsa tundmaõppimisega.

9. *Maastik ja liikumistingimused.*

Uurides maastikku liikumistingimuste seisukohast, peame eraldama liikumist tulejoone taga tulejoone enda liikumisest.

Maastiku mõjust tulejoone liikumisele oleme ülalpool juba kõnelenud. Siinkohal tähendame ainult, et tulejoone edasijõudmine on alati raske neil aladel, mis on hästi nähtavad vaenlase maapealsetele vaatluspunktidele, sest nendel aladel on vaenlase suurtükiväe ja automaatrelvade koostöötamise tingimused kõige täielikumad. Vastupidi, tulejoone edasijõudmine on hoogsam aladel, kus suudetakse saavutada tule ülekaalu, s. o. aladel, mis on hästi nähtavad meie maapealsetest vaatluspunktidest.

Vaadeldes liikumist tulejoone taga, peame silmas pidama kahte tingimust:

- liikumise võimalusi väljaspool teid ja
- oma liikumise varjamise võimalusi vaenlase vaatluse eest maa pealt ja õhust.

Viimane tingimus sunnib liikumise varjamiseks otsima kaetud alasid, kasutama selleks soodsaid ilmastiku tingimusi ja sageli liikuma ainult öösi. Seejuures ei tohi unustada, et liikumise sooritamisel vaenlase suurtükitule ulatuses tuleb alati hoiduda aladest, mida vaenlase suurtükivägi võib oma tulega kergesti gaasitada.

10. *Kokkuvõtte maastiku analüüsist.*

Kuna maastiku uurimise meetodi valgustamine on veninud pikaks, siis tuleb lugeda tarvilikuks teha

kokkuvõtet eeltoodust, et reljeefsemalt välja tuua neid küsimusi, mida see uurimine peab meile selgitama.

Maastiku uurimine peab meile selgitama:

- maastiku põhijooned ja toetuspunktid nendel joontel;
- tuleruumid, millede piirides automaatrehvade tule ristlemine ja vastastikune toetamine on kõige soodsam;
- soomusmasinate kasutamise ja nende vastu võitlemise tingimused;
- alad, mis maapealsetest vaatluspunktidest on hästi nähtavad või vaatlemise eest kaetud; sama küsimus vaenlase seisukohast;
- lennuväe kasutamise ja õhuvaatluse eest varjumise võimalused;
- lähenemise tingimused lahinguväljale.

Toodud küsimuste selgitamisel on silmas peetud modernse taktika kolme põhitegurit:

- vaatlemist;
- flankeerimist (tuld) ja
- liikumist.

Neid kolme tegurit tuleb uurida lähemas ühenduses üksteisega.

Maastiku uurimise võtte on järgmine:

- eeskätt maastiku ülduurimine, ja siis
- maastiku uurimine saadud vaatepunktist.

Esimene küsimus selgitab meile maastiku põhijooned.

Teist küsimust uuritakse juba väljudes teatud kindlast suunast; ta peab meile selgitama relvade kasutamise ja liikumise tingimusi ülesandega määratud suunas.

V. Vaenlase analüüs.

Vaenlase tundmine on üks tähtsamaid tegureid juhi loomingus otsuse võtmisel. Juhi vaim omab seda suuremat vabadust loomingus ja kindlust otsustamisel, mida paremini on juht orienteeritud olukorrast vaenlase suhtes.

Teadete kogumine vaenlase üle ja nende tõlgitsemine on juhatuse raskemaid ülesandeid. Meie ei tunne olukorda vaenlase suhtes sünteetilisel kujul, vaid omame rida katkendilisi, puudulikke, lülita ja tihti üksteisele vastukäivaid teateid; omame neid kasutamiseks otsuse võtmisel vähekõlvulises vormis. Mainitud teadete kasutamiseks tuleb neid transformeerida. Teisest küljest, juhil ei ole iialgi käepärast küllaldaselt informatsiooni ja sideabinõusid, et olla täies ulatuses ja katkestamatult informeeritud kõigist sellest, mis teda võiks huvitada. Siit selgub juhile vajadus juba algusest peale õieti suunata oma teadete kogumise organite tegevust.

Teadete kogumise organite tegevusega, nii hästi kui ta ka ei ole korraldatud, ei saavutata sõjalises olukorras iialgi vaenlase olukorra kindlat ja täielikku tundmist. Mainitud organite tegevus orienteerib täpsalt juhti vaid sellest vahemaast, mis meid eraldab vaenlasest. Kuid vaenlase jõudude ja nende mate-

riaalse valmisoleku kohta lahinguks nad võivad anda ainult ligikaudseid andmeid. Kontakti loomisel on tihti võimalik omandada täpsaid andmeid vastase esimese joone koosseisu (kuuluvus teatavatesse väeüksustesse ja väeliikidesse) ja jaotuse kohta, kuid olukord varus olevate vaenlase jõudude tugevuse ja jaotuse kohta jääb harilikult kas tundmatuks või andmed selle kohta saadakse hilja.

Teadete puudulikkus vaenlase olukorra ja tegevuse kohta ei õigusta iialgi tegevusetust. Sõjas kindlusetus on reegel; tahe rajada oma otsust täielikkudele ja täpsatele andmetele vaenlasest, põhjustab kas hiliinemist või tegevusetust.

Kogutud teadete transformeerimine, s. o. nende varal pildiloomine vaenlase olukorrast, nõuab juhilt vaenlase organisatsiooni ja sõjalise tegevuse mõtte tundmist, vilumust ja süvenemis- ning ettekujutusvõimet. Mõnel inimesel on see võime enam arenenud, teisel vähem; on inimesi, kellel ta puudub täiesti. Napoleon mõni päev pärast 17. apr. 1809. a., hinnates austerlaste juhte, tähendas, et „osalised mängus ei ole ühejõulised, kuna üks vastastest (s.o. tema ise) näeb teise mängu“. Toodud asjaolud selgitavad noortele juhtidele vajadust arendada oma ettekujutus- ja süvenemisvõimet, kuna vanematelt ja enam vilunud juhtidelt nad nõuavad alalist praktikat selle võime tundelikkuse alalhoidmiseks.

Mida peame siis otsuse võtmiseks ja tegevuse juhtimiseks enesele selgitama vaenlasest?

Kõigepealt on tarvis selgitada vaenlase poolt vallutatud maa-ala rinnetpidi ja teatavas olukorras ka sügavusse.

Teiseks on vaja kindlaks määrata nende elementide jõudu, milledega oleme kontaktis, s. o. peame endale selgitama kontakti iseloomu¹⁾, tehes seda tarbe korral lahinguga.

Kolmandaks peame selgitama kontakti loomisel ja selle iseloomu hindamisel meie ees olevate vaenlase osade kuuluvust organisatsioonilistesse väeüksustesse. Selleks tarvitasi andmeid saame vangidelt ja neilt äravõetud ning lahinguväljal leitud dokumentide uurimisest. Sel teel saadud andmete võrdlus teadega, mis juba rahuajal on kogutud vaenlase organisatsiooni, üksuste koosseisu ja relvastuse üle, võib anda selge pildi meie vastas olevate vaenlase jõudude kohta.

Neljandaks peame selgitama vaenlase tegevuse iseloomu ja selle tegevuse arenemise võimalusi.

Olles selgitanud mainitud küsimused, tuleb asuda vaenlase hindamisele, lähtudes seisukohast, kuidas

¹⁾ Kontakti iseloomu all tuleb mõista tulejõu tugevust ja nimelt: kas meie ees on hõre või tugev tuletõke; kas see tuletõke on pidev või katkendiline, s. o. kas vaenlase automaatrelvade asetused on hõredate pesadena või kujutab tihedat asetust; kas vaenlase automaatrelvade tuletõke on toetatud suurtükiväe tulega ja kuidas nimelt; kas vaenlase suurtükiväe tuletõke on meie ees tihe või ainult katkendiline. Peale selle kontakti iseloomu karakteriseerib veel teine asjaolu. Kui kontakti iseloomu selgitamiseks ettevõetud sissevõetud ja sellele järgnev vaenlase rinde kokkurullimine läbimurde laiendamiseks õnnestub kergesti, siis see tähendab, et meil on tegemist vaenlase eel-osadega. Vastuoksa, kui selline katse ei arene, siis tähendab, et meie ees on vaenlase tugevamad jõud.

võib vaenlane olenevalt tema jõudude iseloomust ja maastiku tingimustest takistada antud ülesande täitmist, mitte aga seisukohast, mida vaenlane teeb. See mida vaenlane teeb, on väga delikaatne küsimus ja kui seda läbi viia mitte küllalt hästi, siis ta võib põhjustada juhtkonnas väärnähteid nagu see ilmses Vene-Jaapani sõjas venelaste juures. Sellest olgu järgmine näide hoiatuseks.

Mandžuurias pärast Sandepu lahingut vene ülemjuhataja staabis koostati kava (30. jaan. 1905. a.), mis ette nägi jaapanlaste võimaliku tegevuse kohta kuus kombinatsiooni ja kaks erijuhtu, neist üks kahes teisendis, s. o. kokku üheksa varianti. Iga variandi kohta oli ette nähtud venelaste vastutegevusviis ühes pataljonide arvu loeteluga (mõlemil poolel), vastutegevuseks ettenähtud vägede äratähendamisega ja erilise kauguste tabeliga korpuste liikumise kohta ohtlikutesse punktidesse. Kava sisaldas 13 peenkirjaga trükitud lehekülge¹). Kaks nädalat pärast kava koostamist jaapanlased asudes pealetungile ei kasutanud ühtki venelaste üheksast variandist, vaid teotsesid oma „kümnenda“ variandi kohaselt.

Käesolevast näitest selgub reljeefselt, et ainuõigeks tuleb pidada küsimuse seadmist pinnale: kuidas vaenlane võib takistada minu tegevust sõltuvalt maastikust ja tema jõudude iseloomust? Mida aga vaenlane teeb, see oleneb tema tahtest, mis võib võtta mitmesuguseid kujusid ja suundi. Tähtis

¹) Vene-Jaapani sõda, V köide, I osa, lisa nr. 7, lk. 100—113.

on mitte vaenlase tahe, vaid oma ülesanne ja sellest tingitud oma manöövri idee kui oma intelligentsi ja tahte kehastus. Sealjuures, hinnates vaenlase jõude, tuleb alati meeles pidada, et ka tema jõud on elav organism, kes tahab süüa ja magada, kes väsib ja on sama muutlik nagu meiegi organism.

Kogu olukorra hinnangus on vaenlase analüüsimine raskeim ja ka keeruliseim küsimus. Olukorra hinnang vaenlase suhtes kuulub ainult juhi kompetentsi; ainult juht omab küllaldast ülevaadet olukorra tervikust selle küsimuse lahendamiseks.

Enne kui asuda kõne all oleva küsimuse lähemale uurimisele, peatume lühidalt nende üldiste põhimõtete juures, millistele peab tuginema olukorra hinnang vaenlase suhtes.

Kõigepealt olukorra hinnang vaenlase suhtes peab olema vaba eelarvamustest.

Kogutud teadete varal tuleb kaaluda, kui võrd vaenlane oma tegevusega võib takistada meile ülesandega kättenäidatud eesmärgi saavutamist. Kuigi vaenlase otsus on meile alati teadmata, siiski teeme õieti, kui vaenlase tegevust kaaludes võtame aluseks, et ta taktikaliselt teotseb õieti.

Vaenlase kavatsuste kohta võib anda kõigepealt näpunäiteid tema üldine tegevuse iseloom. See üldine tegevus avastab ainult seda osa vaenlase tahtest, mis on juba täitmisel. Meile on aga tähtsam paljastada ja sisse tungida vaenlase kavatsustesse.

Seda võimaldab vaenlase üldise tegevuse iseloomu muutumise pidev jälgimine ja tema tegevuse võimaluste uurimine.

Vaenlase tegevuse võimalused on tingitud:

- vaenlase jõudude jaotusest ja paiknemisest;
- ajast, mis vaenlasele tarvilik tegevuse ettevalmistamiseks;
- vaenlase varustamisala seisukorrast ja baasi kaugusest;
- vaenlase juhtide ja väeosade omadustest;
- maastikust.

Kõik loetletud elemendid tuleb süvendatult ja peensusteni küündiva analüüsiga läbi uurida ning siis sünteesi abil ilma eelarvamusteta endale ette kujutada hüpoteesid vaenlase võimalikkude tegevuste kohta.

Järelikult juht, luues enne operatsiooni tegevuskava, peab eelarvamusteta endale ette kujutama võimalikud hüpoteesid vaenlase kavatsuste kohta ning oma ülesannet alaliselt silmas pidades, ette nägema abinõud selleks, et tarbe korral takistada vastast tema kavatsustes ja et, vaatamata vaenlase poolt etteveeratatud takistustele, oma ülesande täitmine oleks ikkagi võimalik.

Asume nüüd küsimuse täpsamale uurimisele.

Ülalpool selgitasime vajadust kindlaks teha vaenlase jõudu meil olevate ja saadud andmete varal. Vaenlase jõudude selgitamisel kerkib üles veel teine ja tähtsam küsimus, nimelt kuidas vaenlane võiks

kasutada oma jõude, teiste sõnadega, missugused võiksid olla tema tegevusvõimalused. On arusaadav, et meie sellega ei oleta sissetungimist tema saladustesse, vaid püüame neid avastada väliste tundemärkide järgi. Käesolev küsimus neisse raamidesse asetatult, jaguneb kaheks allküsimuseks:

1) kas vaenlane tahab peale tungida, asuda kaitsele või taanduda?

2) kas vaenlase tegevus on sihitud sellele, et meid viia eksiteele või on meil tegemist tema tõsise ja otsekohese kavatsusega?

Võtame lähema vaatluse alla esimese allküsimuse.

Kas vaenlane tahab meile kallale tungida, end kaitsta või taanduda?

Kui ta tahab teostada kallaletungi, siis kahtlemata ta liigub meile vastu või tungib meile kallale, s. o. ta püüab edasi pääseda; kui ta tahab ennast kaitsta, siis ta jääb kohale ja ootab meie pealetungi; kui ta tahab lahingust hoiduda, siis ta tõmbub tagasi, s. o. läheb eest ära.

Neid kolme fakti — vaenlase edasiliikumist, kohale jäämist või tagasitõmbumist — meie nime-tamegi vaenlase üldiseks tegevuseks. Neid on kerge konstateerida. Nad väljendavad vaenlase aktuaalset taht.

Märgime nüüd ära meie analüüsi esimese vaatluse, s. o. vaenlase üldise tegevuse.

Juba tähendasime, et kolm eespool nimetatud fakti on vaenlase aktuaalse tahte väljendus. Vaenlase kavatsuste muutumine, uue tahte ilmutamine

väljendub vastaval silmapilgul üldise tegevuse iseloomu muutumises. Näiteks, vaenlane peatus oma edasiliikumises, jättis pealetungi seisma. Sellist fakti võib hõlpsasti tähele panna; ta kõneleb mingisugusest muudatusest vaenlase tahtes ja seda ongi tähtis ära tunda õigel ajal. Selle silmapilgu tõlgitsemine ja hindamine on väga delikaatne ja vastutusrikas asi. Meie ülesande piiridesse ei kuulu selle silmapilgu üksikasjaline analüüs, meie tahtsime vaid näidata, et iga selline üldise tegevuse iseloomu muutumine või vähemadki tundemärgid selles peavad kiskuma juhi kõige tõsisemat tähelepanu enesele.

Teine allküsimus niihästi pealetungil kui ka kaitsel väljendub järgmistes dilemmades:

1) vaenlase pealetungi korral — kas meie ees on vaenlase eelvägi või on meil juba tegemist tema peajõududega;

2) tegutsemisel kaitsel asunud vaenlase vastu — kas meil on tegemist tema julgestuspositsiooniga või oleme tema vastupanupositsiooni ees.

Mõlemad dilemmad praktikas ei ole kergesti lahendatavad, sest igale võimalusele vastab kindel teotsemise kava. Nad moodustavadki juhi loomingu otsusevõtmisel keerdsõlme. Kuid vaatamata küsimuse raskusele juht peab ikkagi õigel ajal mingisugusele otsusele jõudma, peab suutma valida üht või teist hüpoteesi ja sellekohaselt asuma tegevuse läbiviimisele.

Nüüd võime ära märkida oma analüüsi teise vaatluse, nimelt kontakti iseloomu kaalumise ja vastavalt sellele kaalumisele loodud hüpoteesi.

Kas sellise hüpoteesi loomine vastavalt olemasolevatele ja kogutud andmetele on tarvilik?

Jah on!

Ja seda seepärast, et igale sellisele hüpoteesile vastab kindel oma jõudude kasutamiskava. Alates tegevust vastavalt loodud hüpoteesile, meie saame kindlaid andmeid ja muljeid vaenlase vastupanust ja tema aktuaalse tahte väljendusest. Kuid seda on vähe! On tarvis mitte ainult teada, mis on, vaid ka ette näha, mis võib tulla.

Olukord, mida tuleb arvestada otsusevõtmisel, ei tohi olla ainult aktuaalne olukord, vaid enam see, missugune ta on silmapilgul, mil asutakse täie jõuga otsuse täideviimisele kättenäidatud eesmärgi saavutamiseks. Ainult selge arusaamine vaenlase üldisest tegevusest ja selle tegevuse arenemise võimalustest, moodustavad õige aluse hüpoteesi loomiseks vaenlase tegevuse võimaluste kohta. Hüpoteesi loomine vaenlase tegevuse kohta on raske, väga delikaatne ja sisaldab hädaohtlikke momente. Kui juht ei ole enda mõistuse valvel, siis võib hüpoteesi tema loomingus kergelt transformeeruda eelarvamuseks. Eelarvamus on aga väga hädaohtlik; temast tekib „idée fixe“, mille mõju all juht ei suuda näha muud kui oma hüpoteesile kasulikke nähtusi.

Järelikult iga hüpotees on kaheteraga relv ja vilumata kätes ta on enam kahjulik kui kasulik. Vaatamata sellele, olukorra hindamisel tuleb ikkagi

kasutada hüpoteeside meetodit, kuna pole teist valikut.

Hüpoteeside meetod ei ole omane ainult sõjalisele praktikale. Ta on ühtlane kõigile eksperimentaalsetele teadustele ja toimingutele. Ta on hädaohtlik kaheteraga relv igal pool. Tema kasutamiseks pole võimalik anda reegleid; ta on võrdne diagnoosile arstimiskunstis. Selle meetodi hädaohtu tuntakse, kuid ta on põhiabinõuks eksperimentaalsete teaduste arendamisel.

Kasutades hüpoteesi vaenlase võimaliku tegevuse kohta, juht peab alati kindlasti meeles pidama järgmist.

Iga hüpotees on vaid arenevate sündmuste seletamise abinõu. Hüpoteesi tuleb säilitada niikaua, kuni tema abil võib seletada tuntud fakte; niipea kui meie seletust ei leia, peame vahetama hüpoteesi.

Hüpoteesi väärtus seisab selles, et tema kergendab liigitada arenevaid sündmusi ja kisub meie tähelepanu nendele sündmustele, mis ei mahu alg-hüpoteesi.

Hüpoteesi loomiseks võib soovitada järgmist meetodit. Tähendame üles kronoloogilises järjekorras vaenlase iga meile tuntud tegevuse sel viisil, et meie saaksime vaenlase tegevuse algusest selge ettekujutuse. Iga sõjaline operatsioon ei ole mitte üksteisele järgnevate isoleeritud tegevuste seeria, vaid see on tervik, kus iga tegevus on seotud teisega; seepärast operatsiooni alguse täppis tund-

mine võib anda väärtuslikke näpunäiteid operatsiooni võimaliku arenemise kohta. Isegi hiljaks jäänud teadaanded sellest seisukohast omavad tihti suurt tähtsust, sest olles kronoloogiliselt mahutatud sündmuste ahelikku, nad võivad aidata selgemini aru saada vaenlase tegevusest ja mõnikord võivad näidata isegi seda tegevust uues valgustuses. See sündmuste kronoloogiline ahelik, võrreldud käesoleva silmapilgu tegevustega ja vastutegevustega moodustabki lähtealuse juhi hüpoteesile; hüpotees ise aga on juhi ettekujutuse ja kaalumise töö saavutus.

Kord tehtud tegevuskava ei teostu algusest kuni lõpuni, s. o. kuni eesmärgi saavutamiseni, muutuseta. Muudatused ja parandused on loomulikud, sest ka vaenlasel on kindel tahe. Et õigel ajal oma tegevuskavasse tarvilikke parandusi sisse viia, peab juht tarvitama järgmist meetodit. Ühelt poolt peavad tema abilised hoolega üles tähendama kõik sündmused kronoloogilises järjekorras, et luua sündmuste arenemise kronoloogilist ahelikku, teisest küljest, juht ise peab looma endale selge ettekujutuse oma tegevuse võimalikust arenemisest. Silmas pidades ühelt poolt sündmuste arenemise kronoloogilist ahelikku ja ettekujutust oma tegevuse võimalikust arenemisest, peab juht võrdlema oma tegevuse ettekujutatud arenemist tegevuse reaalse arenemisega. Siit selguvad temale takistused oma tahte läbiviimiseks, mida temale vaenlane on ette veeretanud. Samuti selguvad õigel ajal soodsad silmapilgud ja olud oma tahte aren-

damiseks õigel ajal ja kohal; selguvad uute teadete vajadused ja juht saab näpunäiteid oma teadete kogumise abinõude tegevuse orienteerimiseks, et saada uusi andmeid tegevuse arendamiseks.

Vaenlase, kui olukorra teguri analüüsi lõpetades, osutub tarvilikuks tähelepanu juhtida veel ühele asjaolule, mida tõi äsja lõppenud Maailmasõda.

Kahekümnenda sajandi alguks relvade tehnika andis suure laskeulatusega suurtükke ja jalaväe automaatrelvu; keemia — suitsuta püssirohu.

Mõlemate tegurite tagajärjeks oli Buuri, Vene-Jaapani ning 1912. aasta Balkani sõdadega konstateeritud „lahinguväljade tühjus“. Nende sõdade kestusel lennu- ja raadioasjandus olid lapsekingades. Selle olukorra juures kujunes seisukord selliseks, et peagu võimata oli sisse tungida vaenlase kavatsustesse. Ainsaks abinõuks oli salaluure, kuid viimane töötas teatavates olukordades väga pikaldaselt. Puudus võimalus tabada vaenlase tahte läbi viimise algust tema seljataguses; kokkupõrkel jäi ainult üks võimalus, nimelt võis konstateerida neid esemeid, mis vaenlane oma alla võttis ja tulejõu tugevust, mis ta oma seisukohtadel arendas.

Ja see oli kõik!

Kuid see, mis sündis tema sügavamas seljataguses — teedevõrgul, tema ühenduste elevus, s. o. tema vaimse töö pinevus, jäi saladuseks ja oli kaetud tiheda teadmatuse looriga. Maailmasõda, kus inimsugu pani mängu oma parimate teadusemeeste ja inseneride leidlikkuse ning terve oma kulla taga-

vara, pani aluse tehnika kiirele arenemisele kõigil aladel. Praegu meieaja õhuluuraja silm tungib niihästi päeval kui ka öösi igale poole ja kui inimese silm on nägemiseks nõrk, siis on abiks talle arenenud mehaaniline silm — foto. Traadita sideabinõud arenesid täiuseni; paralleelselt aga arenesid ka abinõud nende tegevuse jälgimiseks. Samuti on arenenud gaasiasjandus, mille abil võib maailasid teatavaks ajaks muuta tegevusele surnuks.

Kahekümnenda sajandi alul oli olukord selline, et nõuti ja õpetati juhti otsustama vaenlase suhtes *a priori*; teadete otsimine ja tõlgitsemine vaenlase tegevuse paljastamiseks kippus jääma juhi loominguks teisele plaanile. Ja sellel otsustamisel *a priori* mindi kaugemale, kui see oli tarvilik ja loomulik.

Nüüd on olukord muutunud, juhil on vägevad abinõud; temal on lennukid oma mehaanilise, kõike fikseeriva silmaga — fotoga; inimene on vaid selle masina juht, kes masinat juhib sinna kuhu vaja ja fikseerib seda, mis huvitab kõrgemat juhti. Raadiogoniomeetria ja teised abinõud võimaldavad juhti jälgida vastase staapide tegevuse pinevust, selle tegevuse elevust, s. o. nad annavad vastase juhtide vaimse töö elevusest kindla pildi ja tihti võimaldavad selle paljastamist. Oleme uuesti peagu välja jõudnud Napoleoni sõdade juhtimise olukorrani. Kõrgemal juhil on jälle võimalus haarata, kui just mitte oma silmaga, siis mehaanilise silmaga või oma abiliste silmadega lahinguvälja, ja kui ta ei näegi

elevust sel või teisel lahinguvälja osal, siis ta kuuleb või tunneb vastase juhtide tegevuse elevust.

Nii siis tänapäeval olukorra uurimine vaenlase suhtes otsusevõtmiseks on muutunud jälle väga tähtsaks faktoriks. Tänapäeval juht peab olema erakorraliselt huvitatud ja hoolsalt juhtima oma teadete kogumise abinõude tegevust, et omandada teateid vaenlase tegevusest, eesmärgiga selgitada küsimust, kuidas vaenlane võib takistada antud ülesande täitmist. Tänapäeva tehnika lubab seda jälle; tema abil on lahinguväljad uuesti muutunud elavaks ja reljeefseks pildiks; „lahinguväljade tühjus“ on kadunud.

VI. Otsuse elementide hinnangu kokkuvõte ja otsus.

1. Üldalused.

Eespool toodud olukorra elementide analüüsist nähtub selgesti, et sõjalises tegevuses on olukorrad väga mitmekesised; võime kindlasti ütelda, et sõjas iialgi ei tule ette kahte täpsalt teineteisega sarnast olukorda.

Siit esimene järeldus. Iga otsus tuleb teha omaette; ei tohi olla šabloonilist talitamist ja skemaatilisust. Iga olukord nõuab selgitamiseks erilist uurimist ja sellele vastavat otsust. Sõjalises praktikas ei ole otsuste alal šablooni, tra-faretti, mida võiks kasutada mitme olukorra jaoks.

Teine järeldus. Vilunud ja suurte tegelikkude sõjaliste kogemustega juht võib kahtlemata otsuse võtmisel talitada kui empiirik ja jõuda seejuures tabavale otsusele. Kuid ka sellise juhi mõistus käib läbi teatava tee, valgustades kõiki käesolevas uurimuses toodud küsimusi; vahe seisab selles, et tema mõttekäik on kiire ja kindel, kaalumine on temas muutunud juba intellektuaalseks automatismiks. Teine asi on noorte juhtidega ja ka vanemate juhtidega, kes ei oma täielist sõjalist vilumust tegelikus praktikas. Nende jaoks kindel meetod on parim liitlane; ta annab kiirust ja kindlust nende vaimsele tegevusele ja hoiab ära ühe või teise teguri unustamise. Üldse tuleb tähendada, et lähtudes intellektuaalsest vaatepunktist, keskmiste annetega juht, sellises raskes praktikas nagu seda on sõjalise tegevuse juhtimine, peab omama kindlat meetodit. Meetodid võivad olla mitmesugused, kuid põhimõte jääb selleks, et keskmiste annetega inimene peab talitama meetodiliselt.

Otsustamise protsessi täieline kuju sisaldab:

— ülesande uurimist;

— olukorra uurimist ja hindamist;

— otsuse tegemist ja

— otsuse väljendamist — käsku (otsuse lõpulik kuju täitmiseks).

Enne otsuse sisu vaatlemisele asumist tuletame kokkuvõetult meelde kahe esimese küsimuse sisu:

a) Ülesande uurimine peab selgitama:

— meie tegevuse iseloomu vaenlase suhtes;

- tegevuse konkreetseid piire ajas ja ruumis;
- vaatluse all oleva väeüksuse osa manöövri tervikus;
- erilisi juhatusi või ettekirjutusi täitmisviiside ja antud abinõude kasutamise kohta.

b) Olukorra uurimine sisaldab järgmiste küsimuste analüüsi:

- oma jõud: jõudude relatiivne väärtus (elavjõud, materjalosa, tule tugevus), valmisolek ülesande täitmiseks;
- maastik ühes ilmastiku ja aja tingimustega: maastiku üldine iseloom ja reljeefi iseärasused; maastiku omadused ülesande ja tule kasutamise seisukohast (vaatluspunktid, varjatud alad, tuleruumid); ilmastik ja aja tingimused;
- vaenlane (vaenlase jõudude suurus ja tegelik tulejõud; vaenlase tegevuse iseloom; kontakti iseloom; vaenlase tegevuse arenemise võimalused).

2. Olukorra süntees.

Ülalpool toodud olukorra elementide analüüs peab juhi mõistuses välja kujunema selliselt, et see võimaldaks juhil teha lihtsaid järeldusi ülesande seisukohast.

Olukorra kahe esimese elemendi (oma jõud ja maastik) süntees ei ole raske; analüüsist saadud

andmete võrdlusega peavad selguma ülesandega määratud tegevuse konkreetsed tingimused, nimelt:

- meie konkreetne tugevus tule mõttes (automaatrelvade ja suurtükkide arvu võrdlusrinde laiusega);
- tulevõitluse tingimused maastiku omaduste seisukohast (tuleruumide hinnang ja võrdlus automaatrelvade arvuga, vaatlemise ja suurtükitele kasutamise tingimused);
- elavjõu tegevuse ja kasutamise tingimused (liikumise tingimused vaadeldud maastiku omaduste seisukohast, meeskonna moraalne ja füüsiline tugevus, juhid);
- tangitõrje korraldamise tingimused;
- lennuväe ja moto-mehhaniseeritud vägede kasutamise tingimused;
- varustamise tingimused (varustamise tingimused laskemoonaga: kui palju on seda tarvis ja kui palju on; kuidas laskemoona toimetada kohale võitluse kestusel; varustamine teiste tarvetega, meeskonna toitmise tingimused, kannatanute abistamise tingimused, nende evakueerimine jne.).

Tegevuse konkreetsete tingimuste võrdlusega ülesande analüüsist saadud andmetega olukorra süntees pole veel lõppenud. Otsuse täielikuks väljakujundamiseks on tarvis teha andmete kokkuvõtte (süntees) olukorra kolmanda elemendi (vaenlase) analüüsist.

Sellest kokkuvõttest olukorra kolmanda elemendi kohta peab juhi mõistuses välja kujunema hüpotees vaenlase võimalikust tegevusest. See hüpotees on tarvilik tegevuskava lõplikuks väljakujundamiseks. Eespool on juba tähendatud, et hüpoteesi loomine ei ole kerge; ta nõuab suurt ettevaatust, et hoiduda langemast eelarvamustesse. Kuid otsuse lõplikuks väljakujundamiseks on ikkagi hüpoteesi loomine möödapääsmatu. On arusaadav, et juhi mõistuses vaenlase analüüsist saadud andmete põhjal võivad välja kujuneda mitu hüpoteesi. See on loomulik nähtus. Kuid juht peab suutma üht neist kindlasti välja valida vastavalt andmetele, mis on saadud maastiku ja kontakti iseloomu hinnangust. Ühe hüpoteesi valik on tarvilik seepärast, et selleta ei saa organiseerida tegevust. Näiteks korraldused ja lahingukorrad, mis kohased kontakti võtmiseks vaenlasega, kes on asunud kaitsele, on vähekõlvulised kasutamiseks liikumisel olevavaenlase vastu; korraldused ja lahingukorrad, mis tuleksid võtta olukorras, mil kontakti iseloom on välja kujunemata, on vähekõlvulised olukorras, kus kindel ja tugev kontakt on juba saavutatud. Siit järgneb, et juht peab tõlgitsema olukorda vaenlase suhtes, peab võtma tema tegevuse kohta oletuse, tuginedes vaenlase võimalustele, milleks positiivseid näpunäiteid annavad maastik, vaenlase jõud ja kontakti iseloom.

See tehtud, võib juht asuda otsuse lõplikule võtmisele.

3. Otsus.

Juhi otsus peab võimaldama teostada juhi tahet. Otsus teeb staabile võimalikuks käskude valmistamise. Kas ta on suuline või kirjalik, ikka koosneb ta järgmistest osadest:

- a) mulje vaenlasest;
- b) manöövri idee;
- c) jõudude jaotus ja ülesanded;
- d) vajalised luureandmed.

a. Mulje vaenlasest.

Olukorra hinnang vaenlase suhtes kuulub juhi kompetentsi, sest ainult juht omab küllaldast ülevaadet olukorra tervikust selle küsimuse lahendamiseks.

Kuid olukord vaenlase suhtes ei ole millalgi täiesti selge. On olemas vaid teatud andmed vaenlasest, on teada tema endine tegevus jne. Seepärast juht otsuse võtmiseks, nagu eespool juba tähendatud, peab looma mingisuguse hüpoteesi olukorra tundmata elemendi — vaenlase — kohta. Kuid vähe sellest. Juht peab vaenlase kohta tehtud hinnangu teatavaks tegema ka alluvatele.

Juhi poolt võetud hüpoteesi tundmine teeb alluvatele võimalikuks oma hüpoteeside ülesseadmist vaenlase kohta juhi vaimus ja tegevuse arendamist juhi tahte kohaselt. Otsuse ühe elemendi erinev

hinnang alluvate poolt kutsub paratamatult esile ka erinevaid otsusi juhi tahte realiseerimise seisukohast.

b. Manöövri-idee.

Sõjalises tegevuses otsuse kandvat, juhtivat mõtet määritletakse harilikult sõnadega „manöövri-idee“. Ta on juhi suunav, kandev mõte, milles kehasub juhi intelligents ja tahe. Ta käsitleb vaid:

- maa-ala vallutamist või käeshoidmist;
- jõupingutuste suundi.

Manöövri-ideed ei tohi segada täitmiskiisidega; viimased on manöövri-idee tulemused, mitte aga idee ise. Tihti esineb aga juhtusid, kus otsustes, korraldustes ja käskudes see kandev, suundav, juhi intelligentsi ja tahet kehas-tav mõte — manöövri-idee — kas ei ole leidnud küllalt selget väljendust, on segatud täitmise üksik- asjadega või puudub üldse.

Juhtkonna ettevalmistuses tuleb panna suuri- mat rõhku oskusele väljendada selgesti oma kand- vat, suundavat mõtet otsustes ja viimast kehas- vates korraldustes ja käskudes. Kui ettevalmistuses pole suudetud seda läbi viia, siis rasketes olukorda- des, millisteks on sõjaline tegevus, ei suudeta am- mugi manöövri-ideed küllalt selgelt esile tuua. Sel- lest areneb juhtimises olukord, mis halvab tegevuse

edu suurimat tagatist, juhtkonna moraali tähtsamat komponenti — algatust — ja siit tingitud alluvate juhtide isetegevust kiirelt muutuvates olukordades, eriti tänapäeval.

Kindral Voide omas uurimuses „Võitude ja kokkuvarisemise põhjusi 1870. a. sõjas“ seab üles küsimuse, et millest oli tingitud asjaolu, et sakslased, olles otsustavatel kohtadel tihti arvuliselt nõrgemad ja vaatamata ka kõrgemate juhatuste poolt tehtud vigadele, ikka saavutasid rida võite, kuna prantslased üha kaotasid. Mis oli sakslaste tegevuse edu pandiks ja mis puudus prantslastel? Sakslaste juures selle edu pandiks oli alluvate juhtide isetegevusvõime. Mis on vajaline selleks, et alluvad juhid suudaksid olla algatusvõimelised ja suutelised isetegevusele! Kas aitab ainult igapäevasest allakriipsutamisest sõnas ja kirjas? Kuidas kasvatada, koolitada ja välja arendada nõudeid, et „hea sõjavägi oleks see, kus iga ohvitser teaks, mis tal tuleb teha igas olukorras; parim sõjavägi aga see, kes seisab lähimal sellele ideaalile“! Üks suur sõjajuht andis lahenduse sellele küsimusele. Ta nõudis, et iga sõdur peab tundma oma manöövrit. Kuidas seda saavutada? Kuidas realiseerida sõjalises tegevuses edu peapanti ja nimelt seda, et osava juhtimise kõrval oleks tagatud ka alluvate juhtide teadlik kaastegevus! See on saavutatav ainult siis, kui vastav juht suudab edasi anda oma alluvatele selgelt, kujukalt ja elavalt oma loomingu tulemust, manöövri-ideed. Kui alluvad tunnevad juhi suundavat mõtet ja on kantud tema tahtest, siis nad

suudavad sellele lisada oma loomingut, oma intelligentsi ja oma tahet. Nii kasvab juhtkonna moraal üheks murdmatuks, vankumatuks aluseks edu saavutamisel. Mitte ainult alalised meeldetuletused, vaid nende mõtete tegelik teostamine kasvatab ja arendab alluvaid juhte algatusele ja isetegevusele, distsiplineerib ja kasvatab isetegevuse arendamist ja esiletoomist. Tähendab, kõigis operatiiv-taktikalistes ettevalmistustes tuleb alati nõuda, et igal astmel olev juht omaks ilmtingimata sellist ideed ja oleks ka suuteline seda selgelt väljendama.

c. Jõudude jaotus ja ülesanded.

Lähtudes manöövri-ideest tuleb järgnevalt ära määrata:

- jõudude ja abinõude jaotuse ja
- neile ülesanded tegevuseks.

Jõudude ja abinõude jaotus peab vastama antud ülesandele, ettenähtud tegevusviisile ja maastiku tingimustele.

Olla tugev kõikjal on võimatu. Seepärast peamisele jõupingutus-suunale tuleb koondada maksimum jõude ja abinõusid passiivsete rajoonide ja teisejärgu jõupingutus-suundade arvel, et saavutada peamise jõupingutus-suunal ajutist jõudude ülekaalu ning seda kasutada vastase hävitamiseks.

Kaasaja lahingukorrad on järgustatud sügavusse; varud on paigutatud kaugemale. Vastane omab kiiresti liikuvaid moto-mehhaniseeritud osi ja lennuväge. Selliste lahingukordade sidumine, vastase manöövreerimisvõime paralüeerimine ja varude kiskumine enese peale kõrvalistel jõupingutus-suundadel ei ole tänapäeval enam teostatav nende abinõudega nagu seda nägime veel Maailmasõja päevil. Kui, näiteks, teisejärgu jõupingutus-suunal teotseval osal õnnestub enese peale tõmmata vastase moto-mehhaniseeritud osi, siis peamise jõupingutus-suuna selgumisel, vastane võib neid kergesti sinna ümber paigutada. Seepärast kaasajal vastase sügavalt järgustatud jõudude sidumine nõuab kõigepealt, kui on olemas, palju suuremal arvul kaugelasesuurtükiväe andmist kõrvalisel jõupingutus-suunal teotsevale osale ja seal küllalt tugeva rünnakulennuväe tegevust.

Jõudude ja abinõude jaotuses väljendub manöövri-idee realiseerimine. Kui palju ei ole ette tulnud juhtusid, kus hääd manöövri-ideed tumestab halb jõudude ja abinõude jaotus. Seepärast selle küsimuse lahendamisele tuleb pöörata alati väga suurt tähelepanu.

Ülesanded tegevuseks. Ülesanne peab ära määrama mitte tegevusviisi, vaid saavutatava eesmärgi.

Ülesanne sisaldab tavaliselt:

- tegevuse iseloomu vaenlase suhtes;
- väeüksuse osa manöövri tervikus;

- tegevuse piire ajas ja ruumis (eeskätt tegevussuund, tegevusribad või -lõigud, järkjärgulised märgid);
- tarbe korral erilisi nõudeid täitmisviiside ja abinõude kasutamise kohta.

Eespool, selgitades ülesande analüüsi, peatusime pikemalt tegevuse iseloomul vaenlase suhtes, väeüksuse osal manöövri tervikus, tegevuse piiridel ajas ja ruumis ja nõudeil täitmisviiside ja abinõude kasutamise kohta. Käesolevalt veel mõni sõna täienduseks tegevuse piire haaravate mõistete, tegevussuuna, tegevusribade või -lõikude ja järkjärguliste märkide kohta.

Tegevussuund on põhipaneva tähtsusega; ta materialiseerib ülesannet maastikul.

Ta juhatab kätte alluvale juhile mitte ainult punkti või rajooni, mida ta peab vallutama või käes hoidma oma jõudude raskuspunktiga, vaid ka tema tähelepanu peamise suuna, telje, millel või mille ümber juht peab manövreerima oma peajõududega ja järelkult ka üldise paigutuse, ülesanded ja suunad alluvatele üksustele, nende tegevusribad või -lõigud ja sageli ka nende märgid ja tegevusviisi vaenlasega kokkupuutel.

Tegevussuund määratakse kindlaks põhjaliku kaalutlemise tulemusena, võttes arvesse vastast, maastiku iseärasusi ja kasutada olevaid jõude.

Tegevusriba või -lõik, nagu juba nimetusnäitab, on maastiku ala, millel juht kasutab oma jõude ülesande täitmiseks.

Tegevusriba või -lõigu piirid sõltuvad peamiselt kahest asjaolust: ettepoole, et anda ettenähtud üksustele vajalist lahingurinnet ja maastiku osa, mis oleks enam soodne jõudude ja abinõude tegevusse rakendamiseks ülesande täitmisel; tahapoole, et anda üksusele ühendusteid manöövri toitmiseks.

Juht määrab alluvatele üksustele järkjärgulised märgid kas selleks, et nad kujutavad sellise tähtsusega maastikujooni, milliseid juht loeb vajalikeks saada oma valdusse või, et reserveerida enesele võimalusi nende märkide taga muuta oma manöövrit ja oma lahingukorda, ümber korraldada oma tulede süsteemi või ka tõkestada vastast.

Et märk võiks täita oma ülesannet, ta peab võimaldama vallutada või valitseda soodsates oludes tulevast lahinguvälja, teostada rahuldavalt ettenähtud muudatusi lahingukorras või tulede süsteemis ja tõkestada vaenlase ettevõtteid selle aja jooksul, mis on tarvilik nende või kõrgema juhi poolt ettekirjutatud muudatuste teostamiseks.

Mitu märki tuleb määrata? Igal konkreetset juhul on see tingitud nendest olukorra võimalikudest muudatustest, mis võivad aset leida tegevuse kestusel, aga samuti käsitledava väeüksuse iseloomust ja suuruselt. Mida laiaulatuslikumaid ja täht-

samaid muudatusi on võimalik oletada, seda lähemal üksteisele peavad olema järkjärgulised märgid.

Järkjärguliste märkide määramisel tuleb arvestada seda, et suur arv märke teeb tegevuse arendamise pikaldaseks, teisest küljest aga, asetades järkjärgulised märgid üksteisest liiga kaugemale, riskeerime teatavas olukorras juhtimise kaotamisega. Igal konkreetsel juhul tuleb seda küsimust kaaluda eraldi.

Lõpetades otsuse seda osa, tuleb veel tähendada, et ta peab haarama ülesandeid mitte ainult lahinguosadele, vaid selles osas peab juht andma ülesandeid või, õigemini, üles seadma nõudeid ka varustamist ja evakuatsiooni teostavatele asutistele ja osadele. Edu rindel oleneb tulejõust ja elava jõu moraalsest ja füüsilisest tugevusest, aga tulejõud ja meeskonna moraal ning füüsiline jõud on sõltuvad varustamist ja evakuatsiooni teostavate osade tegevusest. Siit on selge see tähtsus, mida omab varustamise ja evakuatsiooni otstarbekohane ja ülesandele vastav korraldamine ning nende kavakindel juhtimine. Küsimuse üksikasjaline lahendamine ei kuulu käesoleva töö raamidesse. Siinkohal tähendame, et juht otsuse võtmisel ei lahenda üksikasju, vaid seab üles nõudmisi ja annab üldjuhatusi varustamise ja evakuatsiooni teostamiseks ning määrab kindlaks:

— need varustamise ja evakuatsiooni harud, millede tegevust tuleb eeskätt kindlustada ja

— väeosad, millede nõudmisi ja tarvidusi tuleb rahuldada kõigepealt.

d. Vajalised luureandmed.

Lõpuks juht oma otsuses peab ära märkima, milliseid luureandmeid ta vajab täiendavalt manöövri-idee realiseerimiseks. Juht määrab kindlaks, mille kohta, missugustes suundades või rajoonides ja missuguseks tähtjaks ta vajab andmeid. Need juhilt saadud luureülesanded on aluseks vägedele luure korraldamiseks ja luureteenistuse organitele (luureosakond, luurejaoskond, luureohvitser jne.) luurekava koostamiseks ja teadetekogumise tehniliseks juhtimiseks.

4. Käsk.

Käsk on otsuse lõplik väljendus kirjas või sõnas. Suuremates üksustes käsu koostamine on staabi ülesanne. Tehniliste juhatusete andmine käsu koostamiseks ei kuulu käesoleva töö raamidesse, kuid silmas pidades küsimuse tähtsust, tuleb siin ära märkida mõningaid asjaolusid käsu iseloomu kohta.

Rahuaegses operatiiv-taktikalises ettevalmistuses kipub tihtipeale maad võtma korralduste ja käskude ebamäärane pikkus. Kuid ei tohi unustada, et kirjaliku käsu peamine voorus on lühidus.

Rahuajal kooliõppetöö ja mõningate operatiiv-taktikaliste harjutuste juures on olukord sageli päris soodus pikkade korralduste lugemiseks ja uurimiseks. Kuid sõjalises tegevuses on see teisiti. Olukorrad arenevad ja muutuvad kiirelt, töötingimused pole kaugeltki soodsad, aeg on enam kui piiratud ja seepärast pikk käsk, pikk korraldus muutub nuhtluseks. Ta muutub nuhtluseks juhi lähematele abilistele, tema staabile, kes kipub ikka hiljaks jääma oma töö keerukuse tõttu. Eriti suureks nuhtluseks on ta täitjatele, kes töötingimuste mõttes on veelgi halvemas seisukorras ja kelle tegevuse piirides sündmused arenevad veelgi kiiremalt. On vana tõde, et madalamal juhtimisastmel olija juures otsustamiskiirus omab erilist tähtsust, kuna kõrgemal juhtimisastmel seisev juht omab rohkem aega juhtimistööks. Kuid ei saa ju otsustada, kui pole tähelepanelikult läbi uuritud kõrgema juhi pikk korraldus ja teda kaardil või maastikul materialiseeritud.

Pikkade käskude ja korralduste juures ilmneb tihti ka puht psühholoogiline väärnähe. Pikkades korraldustes ja käskudes, kus püütakse kõik üksikasjaliselt ette kirjutada, tumestub ja kaob üksikasjadesse manöövri-idee. Sellele seltsib alluvate juhtide psühholoogiline tundmus, et neid küllalt ei usaldata üksikasjades.

Seepärast tuleb kõik, mis võimalik, üle kanda skeemile, nagu tegevusribad, löögisuunad, märgid ja paigutused, ning skeem lisada käskkirjale.

Käskkirja tähtsamaks osaks jääb manöövri-idee, jõudude jaotus ja ülesanded alluvatele juhtidele. Kui on võimalik kasutada käsu lisadena kaarte, siis tuleb teha seda igal võimalusel, sest alluv juht, saades manöövri-idee, ülesande ja jõud, haarab kaardile kantud tegevusribad, löögisuunad ja paigutused kiiresti ja mis kõige olulisem — täpsalt. See võte kiirendab nii käsuaandja kui käsusaaja tööd. Tuleb ette kujutada käsusaaja tööd, kui kõike püütakse kirjeldada käskkirjas. Ta peab hakkama halbades töötingimustes ja tihti vaenlane tule all materialiseerima kaardile kõike seda, mis puutub suundi, märke jne. Kui palju sellest on tekkinud arusaamatusi, eksimusi! On tarvis vaid tuletada meelde sõjakogemusi. Saab aga alluv kõrgema juhi selge ja lühikese manöövri-idee, oma ülesande ja jõud ning lisatud kaardil teised materialiseeritud üksikasjad, kui palju jääb temal siis aega enda jaoks, oma ülesande kaalumiseks. Kuid eriti tähtsis on sel juhul see, et alluv haarab täpsalt seda, mida tahe- takse. Kuivõrd kergendab see ka käsku andva juhi abiliste tööd ja tagab käsu väljaandmise õigeaegsust! Kui kaardid puuduvad, või neid on vähe või kui rahuaegses ettevalmistuses see võte tekitab suuri kulusid, siis võib tarvitada ja peab tarvitatama skeeme.

* *

*

Lõppsõna.

Lõpetades oma tööd, julgen veel kord lugeja tähelepanu pöörata järgmistele asjaoludele.

Otsusevõtmisel juhi mõistus, olenevalt juhi vaimu iseloomust, võib loomulikult käia üht või teist rada, kuid käesolevas töös toodud küsimused jäävad muutmatuks, s. o. võib tarvitada ühte või teist meetodit, kuid ühtegi siin puudutatud küsimust ei tohi unustada või lahendamata jätta, sest vastasel korral otsus jääb võõraks olukorrale ja edu küsitavaks, kuna üllatuste arv tegevuse arenemisel kasvab.

Ülalpool on juba tähendatud, et otsusevõtmisel tuleb kaaluda rida küsimusi, mida tingib olukorra selgitamise vajadus. Siinkohal tuleb veel toonitada, et iga küsimust ei tohi lahendada üksikult omaette, vaid seda tuleb teha olukorra tegurite analüüsist selgunud asjaolude võrdluse abil.

Otsusevõtmise protsess ei ole kerge. Küsimuste lahendamiskiirus oleneb juhi intellektuaalsetest võimetest ja tema sõjalistest kogemustest. Ei ole võimalik haarata olukorda tervikus ennem, kui kõik tema elemendid pole kaalutud, selgunud asjaolud võrreldud ja nende vahekorrad selgitatud, s. o. esmalt tuleb teha analüüs, siis süntees ja sellest tuletada otsus.

Võimet hinnata õigelt ja kiirelt olukorda ja võtta sellele vastavat otsust tuleb endas alaliselt aren-

dada praktiliste tööde ja väliharjutuste abil. Suurte juhtide tegevuse uurimine möödunud sõdades on sel alal hääks teenäitajaks.

Loodame, et käesolev töö saavutab oma eesmärgi ja on meie noortele juhtidele abiks nende ettevalmistustöös, eriti taktikaliste harjutuste alal.

See lootus on käesoleva töö kõige suurem tulu.

m 1000

1000

2000 m

A
13502

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01094539 4